

Beleidsplan Hoogwaardig Handhaven 2016 - 2019

Participatiewet en IOAW

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Landelijke ontwikkelingen	4
3. Klanten zijn verschillend	7
4. Visie elementen	7
4.1 Visie-element 1: Voorlichting	7
4.2 Visie-element 2: Dienstverlening	8
4.3 Visie-element 3: Controle op maat	9
4.4 Visie-element 4: Lik op stuk	11
4.5 Taken voortvloeiende uit de 4 visie elementen	11
4.6 Toezichthouders	12
5. Financiën	12
6. Hoogwaardig Handhaven 2016-2019: “Meer nadruk op bestuursrecht”	12
7. Speerpunten Hoogwaardig Handhaven 2016 – 2019	13
7.1 Training Hoogwaardig Handhaven	13
7.2 Legitimatiepassen medewerkers (met klantencontact) samenlevingszaken Oldebroek	13
7.3 Themacontrole 2016 – 2019	13
7.4 Toezichthouders	14
7.5 Werkwijze risicoprofielen en verificatiebeleid	14
7.6 Afstemming Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe	14
7.7 Actieplan Beleidsplan Hoogwaardig Handhaven gemeente Oldebroek 2016-2019	14

Bijlages:

- 1: Protocol Huisbezoeken gemeente Oldebroek
- 2: Controleplan Hoogwaardig Handhaven gemeente Oldebroek
- 3: Protocol Handreiking Handhaving Kostendelersnorm
- 4: Protocol Internetonderzoek door gemeenten

1 Inleiding

Voor u ligt het beleidsplan Hoogwaardig Handhaven voor 2016 en verder. Het beleidsplan uit 2010 is gewijzigd naar aanleiding van de komst van de Participatiewet. Het beleidsplan Hoogwaardig Handhaven is onderdeel van de uitvoering van de Participatiewet en de IOAW.

Aan dit beleidsplan is eveneens gekoppeld het (herijkte) protocol Huisbezoeken, protocol internetonderzoeken door gemeenten, controleplan Hoogwaardig Handhaven en handreiking handhaven kostendelersnorm.

De gemeente Oldebroek voert een groot deel van de sociale zekerheidsregelingen uit. Het team Sociale Zaken van de Eenheid Dienstverlening en Bedrijfsvoering is belast met de uitvoering van de Participatiewet, de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW).

We zetten het handhavingsbeleid dat we eerder hebben ingezet in grote lijnen voort (nota 2010-2014). Dat wil zeggen dat we ons handhavingsbeleid blijven baseren op de vier pijlers van Hoogwaardig handhaven, waarbij er een balans is tussen preventieve en repressieve activiteiten. De preventieve activiteiten bestaan uit informeren op maat en optimalisering van de dienstverlening. De repressieve activiteiten bestaan uit controle op maat en sanctioneren op maat.

Het doel van hoogwaardig handhaven is dat klanten zich bewuster worden van de regels rond de uitkering en deze meer uit zichzelf naleven. De kans dat mensen zich spontaan aan wet en regels houden is namelijk groter als zij:

- goed en tijdig geïnformeerd zijn over rechten en plichten;
- de regels en de controles die daaruit voortvloeien accepteren;
- de pakkans bij overtreding als hoog ervaren;
- voldoende worden afgeschrikt door opgelegde en uitgevoerde straffen.

De eerste twee zijn preventief van karakter, de laatste twee zijn repressief.

Vroegtijdig informeren.

Burgers zijn er zelf voor verantwoordelijk dat zij kennis nemen van de regels waar zij zich aan hebben te houden. Iedere burger zou in principe kunnen weten welke verplichtingen horen bij het ontvangen van een uitkering. In de praktijk is er echter een categorie klanten die zich onvoldoende bewust is van de regels. Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals gemakzucht of laaggeletterdheid. Het gevolg is een verhoogd risico op fraude. Hoe eerder, vaker en vollediger wij de klant informeren over rechten en plichten, hoe kleiner de kans op fraude. Wij communiceren zowel schriftelijk als mondeling met onze klanten. Daarbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij het communicatieniveau van onze klanten.

Optimaliseren dienstverlening.

Goed voorbeeld doet goed volgen. Wij verlangen van onze klanten dat zij zich aan regels en afspraken houden. De kans dat zij dit zullen doen wordt groter als wij dit zelf ook doen. Een snelle service, heldere communicatie, efficiënte procedures en een correcte bejegening vergroten het vertrouwen van de klant in de organisatie en verkleinen het gevoel van afstand tot de gemeente. Dit draagt er toe bij dat de klant zich eerder zal laten beïnvloeden door de gemeente en dus eerder geneigd zal zijn de regels na te leven.

Controle op maat.

Het is niet effectief om elke klant op dezelfde manier te controleren. Maatwerk is ook hier de leidraad. We weten uit de resultaten van eerdere onderzoeken dat fraude bij bepaalde groepen klanten, zoals woningdelers, meer voorkomt dan bij andere groepen. Wij voeren daarom gerichte controles uit. Klanten waarbij een intensieve controle noodzakelijk is, worden intensief gecontroleerd. Bij de meerderheid van de klanten is dit niet noodzakelijk. Zij worden op reguliere wijze (=basisniveau) gecontroleerd. Wij maken onderscheid tussen klanten en klantgroepen door het gebruik van risicoprofielen, bestandsvergelijkingen en themacontroles. Deze werkwijze geldt voor zowel de controle bij de aanvraag van een uitkering als voor de controle op de rechtmatigheid van lopende uitkeringen. Dit is een klantvriendelijke en effectieve aanpak.

Sanctioneren op maat.

Fraude mag niet lonen. Als wij constateren dat een klant ten onrechte bijstand ontvangt of heeft ontvangen dan herstellen we de situatie. Dit wil zeggen dat we de uitkering beëindigen of aanpassen. Daarnaast vorderen we de ten onrechte ontvangen bijstand terug en ontnemen de fraudeur daarmee

het voordeel dat hij heeft genoten. Daarbij leggen we een bestuurlijke boete op ter hoogte van het gefraudeerde bedrag. Bij de zwaardere fraudezaken (= benadelingsbedrag boven € 50.000, -) leggen we geen boete op maar doen we aangifte bij het Openbaar Ministerie. Deze zwaardere fraudezaken worden afgehandeld binnen het samenwerkingsverband "Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe". De sociaal rechercheurs maken dan proces verbaal op, waarna de fraudeur zich moet verantwoorden voor de strafrechter.

Bij het visie-element controle op maat werd het stoplichtenmodel genoemd. Het stoplichtenmodel houdt het volgende in:

Kleur	Wie	Taken
Groen	Klantmanager / Poort	Alle rechtmatigheids- en controletaken waarbij er nog geen sprake is van een individueel en concreet fraudevermoeden.
Oranje	Klantmanager / bestuursrechtelijk consult Sociale Recherche	Controletaken op basis van een individueel en concreet fraudevermoeden gebaseerd op feiten en omstandigheden.
Rood	Sociale Recherche	Strafrechtelijke opsporingstaken waarvoor opsporingsbevoegdheid noodzakelijk is. (uitbesteed aan samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe.

Sinds de invoering van de Participatiewet is er op het gebied van handhaving het een en ander veranderd. Door de invoering van de Wet eenmalige gegevensvraag (WEU), de Wet dwangsom, de ontwikkeling van het Digitaal Klantdossier (DKD)/Suwinet¹ streven we naar een integrale handhaving. Dat wil zeggen, toezien op naleving met gebruik van alle beschikbare middelen in alle fases van het uitkeringsproces: van aanvraag naar beheer tot beëindiging.

Hierbij sluit de huidige trend van administratieve lastenverlichting goed aan. De dienstverlening moet worden verbeterd door vermindering van de bewijslast, snellere procedures en uitgaan van het vertrouwen in de klant. Dit leidt wel tot een andere manier van denken en doen in het kader van handhaving. Niet meer iedereen controleren, maar de aandacht vestigen op klanten met een verhoogd fraude-risico en hen (waar mogelijk op een minder belastende wijze) controleren. Handhaving gebeurt, in afnemende volgorde, door goede voorlichting en dienstverlening, controle op maat en ten slotte door opsporing. Dit kan bereikt worden door te werken met risicoprofielen, themacontroles en een selectiever gebruik van rechtmatigheidsonderzoeksformulieren. De samenwerking op het terrein van fraudebestrijding zal daarbij zeker worden voortgezet.

2. Landelijke ontwikkelingen

Ons sociale zekerheidsstelsel is gebaseerd op solidariteit. Om dit stelsel in stand te houden is een blijvend draagvlak in de samenleving nodig. Naleving speelt hierin een belangrijke rol. Als uitkeringsgerechtigden zich niet aan de regels houden (i.e. de regels niet naleven) kunnen belastingbetalers daar nadelen van ondervinden. Daarnaast gaat dit in tegen het rechtvaardigheidsgevoel van uitkeringsgerechtigden en andere burgers die zich wel aan de regels houden. Niet-naleving kan zo ook leiden tot een verminderde nalevingsbereidheid van andere burgers. Hiermee komen de geloofwaardigheid en uiteindelijk het draagvlak van het sociale zekerheidsstelsel in het geding. Ten onrechte verstrekte bijstandsuitkeringen zorgen er bovendien voor dat de sociale zekerheid duurder wordt. Hierdoor kan ook de houdbaarheid van het stelsel in het geding komen.

Het kabinet heeft gekozen voor een strengere aanpak van uitkeringsfraude. De afspraken die hierover zijn vastgelegd in het regeerakkoord, zijn verder uitgewerkt in het SZW-handavingsprogramma 2011-2014 en hebben uiteindelijk hun beslag gekregen in de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving. Het College van procureurs generaal van het Openbaar Ministerie heeft naar aanleiding van deze wet de aanwijzing sociale zekerheidsfraude gewijzigd.

¹ Digitaal netwerk voor gegevensuitwisseling voor de organisaties in de keten Werk en Inkomen

Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving

Met ingang van 1 januari 2013 is de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving van kracht. Deze wet regelt dat fraude met uitkeringen op het gebied van Sociale Zaken en Werkgelegenheid veel zwaarder bestraft wordt. Het strengere sanctieregime bij geconstateerde fraude bestaat uit drie onderdelen.

1. Herinvoering bestuurlijke boete

De bestuurlijke boete werd opnieuw ingevoerd. Dit houdt in dat schending van de inlichtingenplicht zwaarder wordt bestraft. De boeteprocedure is vastgelegd in de "Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive" gemeente Oldebroek 2013.

2. Langer terugvorderen

Deze wet bepaalt echter dat gemeenten verplicht zijn tot gehele terugvordering van het ten onrechte verstrekte bedrag verhoogd met de boete, tenzij er tien jaar is voldaan de betalingsverplichting. Fraudeurs moeten dus langer en meer terugbetalen. Debiteuren met een fraudeschuld van voor 2013 vallen nog onder het oude beleid van de gemeente Oldebroek. Gemeenten mogen geen medewerking verlenen aan een schuldregeling als er een vordering is ontstaan door schending van de inlichtingenplicht en hiervoor een boete is opgelegd dan wel aangifte is gedaan op grond van het Wetboek van strafrecht.

3. Recidive

Bij recidive moet een boete worden opgelegd van 150% van het fraudebedrag. Daarnaast kan de boete gedurende een periode van maximaal drie maanden verrekend met de uitkering. De uitkering wordt dan niet beëindigd maar de beslagvrije voet wordt tijdelijk buiten werking gesteld. De klant ontvangt dan drie maanden geen geld van de gemeente en met dit geld wordt (een deel van) de boete afgelost. Het buiten werking stellen van de beslagvrije voet is een discretionaire bevoegdheid van de gemeente. In eerste instantie had de wetgever voorzien in een *plicht* tot volledige verrekening van de boetevordering. Bij amendement is deze verplichting echter omgezet in een *bevoegdheid*, zodat de gemeente de mogelijkheid heeft om daar waar volledige verrekening onwenselijke effecten heeft (zoals hogere maatschappelijke kosten vanwege uithuisplaatsing) de verrekening aan te passen, dan wel bij de verrekening de beslagvrije voet volledig te respecteren.

Aanwijzing sociale zekerheidsfraude

Naast de aanscherping van het sanctieregime formuleerde het kabinet in het SZW-handhavingsprogramma 2011-2014 een aantal speerpunten om tot een steviger optreden tegen fraude te komen. Een van deze speerpunten is het zogenaamde lik op stuk beleid. Snelheid is een doorslaggevende voorwaarde voor een effectief lik op stuk beleid. Bestuursrechtelijke fraudeonderzoeken kosten minder tijd dan strafrechtelijke fraudeonderzoeken. Door deze kortere omlooptijd kunnen er bij een verschuiving van de strafrechtelijke aanpak naar de bestuursrechtelijke aanpak in totaal meer fraudeonderzoeken worden verricht. Het bereik van het handhavingsbeleid wordt hiermee groter en daarmee ook de veronderstelde pakkans. Het ministerie schreef hierover in het SZW-handhavingsprogramma 2011-2014 het volgende:

"Voor de effectiviteit van de repressieve handhaving is snelheid bij de sanctionering van belang. Om die reden wordt de voorkeur gegeven aan een bestuursrechtelijk lik-op-stuk beleid boven strafrechtelijke handhaving. De bestuursrechtelijke aanpak vergroot in veel gevallen ook de gepercipieerde pakkans en daarmee wordt weer de nalevingsbereidheid bevorderd. Daar waar strafrecht toch aan de orde is, is ook een slagvaardige samenwerking met de andere opsporings- en vervolgingsinstanties belangrijk."

Naar aanleiding van de fraudewet en het SZW-handhavingsprogramma heeft het College van procureurs- generaal van het Openbaar Ministerie de aanwijzing sociale zekerheidsfraude gewijzigd. Het College van procureurs-generaal vormt de dagelijkse leiding van het Openbaar Ministerie en bepaalt het landelijke opsporings- en vervolgingsbeleid. Het College ziet erop toe dat er bij de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde sprake is van samenhang, consistentie en kwaliteit. De aanwijzing sociale zekerheidsfraude betreft het opsporings- en vervolgingsbeleid met betrekking tot fraude met uitkeringen. Het College legt de aangiftegrens vast in de aanwijzing. De aangiftegrens was € 10.000,00 echter is naar aanleiding van het SZW-handhavingsprogramma verhoogd van

€ 10.000,00 naar € 50.000,00. Er zullen derhalve minder vaak fraudeonderzoeken gestart worden waarbij strafvorderlijke bevoegdheden worden ingezet. Er is in de aanwijzing een aantal uitzonderingen benoemd. Wij willen zo min mogelijk gebruik maken van deze uitzonderingsbepalingen. De nadruk ligt op preventie. Hetgeen zal inhouden dat er een verschuiving komt naar bestuursrechtelijke onderzoeken.

Verbetering informatiepositie gemeenten

Als gemeenten beschikken over betere informatie zijn zij beter in staat om fraude te ontdekken. Het ministerie wil de mogelijkheden op dit gebied vergroten. Het gaat dan om internationale informatie-uitwisseling, informatie-uitwisseling in het kader van de wet SUWI, bestandskoppelingen, risicoprofielen en internetonderzoek. Inzake het internetonderzoek zal de gemeente Oldebroek zich houden aan het "Protocol Internetonderzoek door gemeenten" opgesteld in november 2014 door het RCF en akkoord bevonden door het CBP (gepubliceerd Staats Courant Nr. 5164 19 februari 2015).

Uitbreiding mogelijkheden huisbezoek

Als de gemeente twijfelt aan de woonsituatie van een klant dan moet de gemeente die twijfels eerst proberen weg te nemen door administratief onderzoek en/of een gesprek met de klant. Als de twijfels daarna blijven bestaan kan de gemeente een huisbezoek verrichten. Als de klant weigert hieraan mee te werken heeft dit gevolgen voor het recht op uitkering. Als de gemeente de twijfels wel op een andere, minder ingrijpende, manier zou kunnen wegnemen mag de klant het huisbezoek weigeren zonder dat dit consequenties heeft voor de uitkering. Met de wet "houdende een regeling in de sociale zekerheid van de rechtsgevolgen van het niet kunnen aantonen van de leefsituatie na het aanbod van een huisbezoek" zijn de mogelijkheden rondom huisbezoeken verruimd. De verruiming houdt in dat het weigeren van een huisbezoek ook gevolgen voor (de hoogte van) de uitkering zal hebben als de gemeente geen aantoonbare reden heeft om te twijfelen aan de woonsituatie van de klant.

Tevens biedt de wetwijziging de ruimte voor gemeenten om eveneens het huisbezoek in te zetten als verificatiemiddel. Het volledige protocol huisbezoeken wordt nader toegelicht in het "Protocol huisbezoeken".

Betere voorlichting van klanten

Door middel van communicatie kunnen burgers worden geïnformeerd over de regels die bij een uitkering horen, en ook worden verleid om zich vervolgens aan deze regels te houden. Het ministerie gaat door met de landelijke voorlichtingscampagne "Voorkom problemen, weet hoe het zit", en biedt gemeenten de mogelijkheid deze campagne ook regionaal vorm te geven. De inzet van handavingscommunicatie tijdens 1 op 1 contacten met klanten en groepsvoorlichtingen is van even groot belang als communicatiecampagnes.

Vergroten fraudealertheid bij klantcontacten

Net zoals er van communicatie een preventief effect uitgaat, kan ook fraudealert gedrag van medewerkers met klantcontacten voorkomen dat fraude ontstaat of langer voortduurt. Wij integreren handhaving in het dienstverlenende proces door vanaf de uitkeringsaanvraag alert te zijn op mogelijke fraude.

3. Klanten zijn verschillend

Klanten zijn in te delen in drie groepen; plichtsgetrouwe, twijfelaars en harde kern. De 'spontane nalevers' voelen zich er het best bij als zij weten dat wat zij doen rechtmatig is. Zij hechten er aan volgens het boekje te werk te gaan. Daarnaast is er een grotere groep die meer calculerend te werk gaat, 'de twijfelaars'. Als laatste is er een groep die willens en wetens gestructureerd, structureel de sociale dienst oplicht: de 'harde kern'. Het is niet zo dat wanneer iemand eenmaal tot een groep behoort áltijd tot deze groep blijft behoren. Handhaving moet zich richten op alle drie de groepen en vraagt controle op maat.

Hieronder is het een en ander schematisch weergegeven.

4. Visie elementen

4.1. Visie-element 1: Voorlichting

Intern

Goede voorlichting aan (potentiële) klanten start met een goede interne voorlichting. De interne voorlichting bestaat feitelijk uit twee onderdelen

Implementatie handhavingsplan, instrumenten en werkwijzen

Voor een succesvolle implementatie van dit handhavingsplan en de in de bijlagen opgenomen werkwijze en instrumenten is een goede interne communicatie onontbeerlijk. Hoogwaardig handhaven is geen taak van één medewerker of van één functiegroep. Alle medewerkers binnen sociale zaken hebben in meer of mindere mate een rol in het hoogwaardig handhaven. De uitgangspunten, de werkwijzen en de instrumenten zullen intern dan ook breed bekend gemaakt en gedragen moeten worden.

Interne communicatie in de handhavingspraktijk

Het is zaak om ook na de implementatiefase een goede interne communicatie te behouden, waardoor er intern draagvlak wordt gecreëerd en blijft bestaan voor de uitvoeringspraktijk van de handhaving. Korte lijnen tussen de klantmanager en de handhaver zijn hierin een must.

Een belangrijk onderdeel in de dagelijkse handhavingspraktijk is de fraudealertheid van de medewerkers. Uit landelijk onderzoek² is gebleken dat de fraudesignalen geconstateerd door de eigen medewerkers het meest waardevol zijn. Voor het constateren en afhandelen van fraudesignalen is een grote mate van fraudealertheid noodzakelijk. Een effectief middel ter bevordering van de fraudealertheid is het intern communiceren van de resultaten van de handhaving. Medewerkers

---

² Verkennende studie "Signalering van fraude". Uitgevoerd door Inspectie Werk en Inkomen Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Onderzoek via interviews met UWV, SVB en een aantal gemeenten. Resultaten gepubliceerd in oktober 2009. Bron: www.hoogwaardighandhaven.nl

worden alerter op fraudesignalen als ze zien wat er gebeurd met deze signalen en wat de resultaten zijn.

Extern

Voorlichting rechten en plichten

De externe communicatie richting de klant bestaat uit een voorlichtend aspect, waarin de rechten en de plichten van de klant aan bod komen. Veel misbruik en/of oneigenlijk gebruik van de wetgeving komt voort uit onwetendheid. Het is daarom voor zowel de klant als voor de organisatie van belang dat instrumenten voor de externe communicatie worden geëvalueerd en doorontwikkeld. Bij gebruik van voorlichtingsmaterialen moet niet alleen gedacht worden aan de traditionele voorlichtingsmappen / -folders en -boekjes, maar ook aan modernere middelen zoals bijvoorbeeld de gemeentelijke website. Daarom is de informatievoorziening op de website aangepast. Ook de voorlichting in het gesprek van de medewerker richting de klant is een zeer belangrijk voorlichtingsmoment, waarin tevens een duidelijk link met het visie-element dienstverlening mogelijk is. Het gesprek met de klant komt nader aan de orde in het hoofdstuk dienstverlening.

Voorlichting als preventief handhavingsmiddel

Voorlichting en communicatie in een situatie van hoogwaardig handhaven is niet alleen gericht op het informeren van de klant over de wederzijdse rechten en plichten. Voorlichting en communicatie is ook een belangrijk preventief middel om eventuele fraude te voorkomen. Hierbij zijn er twee doelgroepen te onderscheiden:

1. De klant. Door regelmatig gegevens bekend te maken over de algemene resultaten van handhavingsactiviteiten laat de gemeente merken dat fraude niet wordt getolereerd en dat bij misbruik de pakkans aanzienlijk is. Tevens geeft het extern, op hoofdlijnen, breed aankondigen van op korte termijn uit te voeren projectmatige themacontroles een sterk preventief signaal richting de klant
2. De samenleving in het algemeen. Iedereen is het erover eens dat de Wet werk en bijstand een noodzakelijk maatschappelijk vangnet is voor diegenen die het wat moeilijker hebben. Om dit brede draagvlak voor de Participatiewet te behouden is het van belang dat de maatschappij merkt dat de gemeente actief is in de handhaving van de Participatiewet. Met andere woorden: het is van groot belang om te laten zien dat de financiële middelen bestemd voor de Participatiewet daadwerkelijk terecht komen bij die doelgroep die het nodig heeft en dat de gemeente een actief handhavingsbeleid voert tegen diegenen die misbruik maken van gemeenschapsgeld.

Uitgangspunt is dat in het kader van preventie de gemeente minimaal een keer per jaar de algemene handhavingsresultaten bekend maakt in de lokale pers.

4.2. Visie-element 2: dienstverlening

Klantvriendelijke en effectieve controlemiddelen

Uitgangspunt is dat er in de werkprocessen klantvriendelijke controle-instrumenten worden gebruikt waarbij de klant niet periodiek opnieuw gegevens hoeft aan te leveren die reeds bekend zijn bij de gemeente. Daartegenover staat dat de klant de verantwoordelijkheid heeft om gegevens aan de gemeente door te geven die van invloed zouden kunnen zijn op het recht op en de hoogte van de uitkering. De klant moet op een zo eenvoudig mogelijke wijze in staat gesteld worden om deze wijzigingen kenbaar te maken. Arbeidsintensieve instrumenten worden afgeschaft, omdat klantmanagers de tijd en de ruimte moeten hebben voor de toepassing van nieuwe handhavingsinstrumenten en –methoden in hun werkprocessen. Voor meer informatie zie het hoofdstuk controle op maat.

Wet eenmalige gegevensuitvraag werk en inkomen (WEU)

Het niet telkens opnieuw opvragen van reeds bekende gegevens heeft een duidelijke link met de op 1 januari 2008 ingevoerde Wet eenmalige gegevensuitvraag werk en inkomen (WEU). Deze wet stelt dat de gemeente de klant niet kan verplichten om gegevens door te geven aan sociale zaken, wanneer deze gegevens reeds bekend zijn bij een andere gemeentelijke afdeling of bij een van de ketenpartners.

Voorbeelden zijn:

- Een klant is niet verplicht een wijziging in zijn woonsituatie aan de gemeentelijke afdeling sociale zaken door te geven, wanneer hij de wijziging reeds heeft doorgegeven aan de gemeentelijke afdeling burgerzaken. De klant mag er vanuit gaan dat een gemeente als één organisatie functioneert en een wijziging slechts bij een loket gemeld hoeft te worden.
- Bij doorstroom vanuit WW van het UWV-werkbedrijf naar Participatiewet van de gemeentelijke sociale dienst mag de klant er vanuit gaan dat de klantgegevens worden meegegeven, zonder dat hij alles opnieuw hoeft aan te leveren.

Digitale bronnen en koppelingen

Een goed functionerend en goed gebruikt ICT-systeem is in de WEU dan ook onmisbaar. Systemen zoals het SUWI-net, het Digitaal Klant Dossier (DKD) en het inlichtingenbureau (IB) dienen intensief gebruikt te worden. Bovendien onderstreept de WEU het belang van goed functionerende koppelingen tussen gemeentelijke systemen zoals het BRP en het uitkeringsstelsel.

Intakegesprek / dienstverleningsgesprek

Het gesprek van de klantmanager met de klant is een van de belangrijkste onderdelen van het hoogwaardig handhaven, omdat hier de visie-elementen voorlichting en dienstverlening in gecombineerd worden. Het gesprek met de klant bestaat uit twee onderdelen:

Het halen van informatie

Tijdens het gesprek is het aan de klantmanager om die informatie boven tafel te krijgen die nodig is voor het vaststellen van het recht op uitkering. In het kader van de dienstverlening is het daarbij wel zaak dat de klantmanager niets vergeet, waardoor hij de klant niet opnieuw hoeft te bellen of moet laten langskomen. De klantmanager gebruikt daartoe een risicoanalyseformulier.

Het verstrekken van informatie

Tijdens het gesprek is het tevens aan de klantmanager om de klant informatie te verstrekken. De klant moet informatie krijgen over diens plichten, maar ook over diens rechten. Bovendien moet de klant gewezen worden op minima-regelingen, waarvoor de klant mogelijk in aanmerking komt. Daarnaast moet de klant erop gewezen worden dat de gegevens van de klant gecontroleerd zullen worden. Ten slotte zal de cliënt het voorlichtingsmateriaal uitgereikt krijgen.

Administratieve lastenverlichting

Een nieuwe ontwikkeling in het optimaliseren van de dienstverlening is het vereenvoudigen van het aanvraagproces en het terugbrengen van het aantal bewijsstukken bij een aanvraag. Deze ontwikkeling noemen we administratieve lastenverlichting.

Het vereenvoudigen van het aanvraagproces sluit goed aan bij een situatie van controle op maat met gebruik van risicoscreening. Bij een risicoscreening wordt onderscheid gemaakt tussen risicovolle en risicoloze aanvragen. Bij risicovolle aanvragen zijn meer bewijsstukken nodig dan bij risicoloze aanvragen. Dit biedt de mogelijkheid om administratieve lastenverlichting te integreren in dit proces.

Tevens is ten opzichte van het plan Hoogwaardig Handhaven 2010-2014 het mutatieformulier ingevoerd als onderdeel van het werkproces. Daarmee is de maandelijkse rechtmatigheidsformulier (ROF) komen te vervallen. Klanten leveren alleen een formulier in indien er wijzigingen zijn in de woon-leef- of vermogenssituatie van de klant.

Hoogwaardig handhaven draait om evenwicht tussen de vier visie-elementen. Via het invoeren van het principe administratieve lastenverlichting doen de gemeenten een forse investering in het verbeteren van de dienstverlening, een van de visie-elementen. Het genoemde evenwicht houdt in dat het investeren op het verbeteren van dienstverlening niet het gewenste resultaat zal hebben als ook de andere visie-elementen (voorlichting, controle op maat, lik op stuk) niet geoptimaliseerd worden.

4.3. Visie-element 3: controle op maat

Algemeen

De klantmanager is degene die verantwoordelijk is voor het controleonderzoek. De klantmanager kan een beroep doen op het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe om gespecialiseerde ondersteuning vragen.

Indien tijdens het controleonderzoek van de handhaver blijkt dat het een "rood" opsporingsonderzoek

moet worden, dan wordt de zaak volledig overgedragen aan de Sociale Recherche. De Sociale Recherche heeft dan ook de verantwoording over het opsporingsonderzoek.

Risicosturing

De controle op maat aan de poort is gebaseerd op risicosturing. Uitgangspunt hierbij is om een “filter” aan te brengen bij de poort. Wie geen recht heeft op een uitkering moet je ook niet binnenlaten. Het filter bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Raadpleging van het Suwinet;
2. Fraudealertheid met behulp van het verificatiemodel en een risicoanalyseformulier. Het zogenaamde “opplussen” van risicosignalen tot concrete fraudesignalen;
3. Intensieve controle, onder andere via een onaangekondigd huisbezoek of confronterend gesprek (na ingesteld onderzoek waaruit blijkt dat er een concreet fraudevermoeden is).

Een taak van de klantmanager is om het risicosignaal (het behoren tot een risicogroep) te vertalen in een concreet en individueel fraudevermoeden. Een belangrijk onderdeel hierbij is fraudealertheid. Op basis van de documenten bij de aanvraag en de digitaal beschikbare informatie moet de klantmanager op zoek naar signalen die het risicosignaal bevestigen (of juist ontkrachten) en het daarmee opplussen tot een concreet fraudesignaal gebaseerd op de individuele aanvrager.

Een handig hulpmiddel bij dit zogenaamde opplussen is het vragen om specifieke expertise van het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe. Door dit gestructureerde intensieve contact tussen de klantmanager en het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe wordt de fraudealertheid van de klantmanager gestimuleerd.

Als er een concreet fraudevermoeden bestaat moet er een rechtmatigheidsonderzoek plaatsvinden door de klantmanager. Dit kan bijvoorbeeld bestaan uit het opvragen van bankafschriften/overige stukken, een confronterend gesprek of een onaangekondigd huisbezoek. De klantmanager verantwoordelijk is voor de uitvoering van het onderzoek.

Van “rode” opsporingsonderzoeken kan bij een aanvraag geen sprake zijn. Bij een nieuwe aanvraag kan het vermoedelijke fraudebedrag immers nooit hoger zijn dan € 50.000,- (aangiftegrens).

Het huisbezoek

Extra aandacht is besteed aan de uitvoering van het onaangekondigde huisbezoek. Diverse gemeenten zijn recent en in het verleden negatief in het nieuws gekomen doordat huisbezoeken te kust en te keur werden ingezet. Voor de handhaving van de Participatiewet is het huisbezoek een belangrijk controlemiddel. Daartegenover staat dat het huisbezoek een grote inbreuk op de privacy is. Daarom is het van groot belang dat de medewerkers daar waar nodig het huisbezoek als controle-instrument kunnen inzetten, maar weten wat de rechten en de plichten zijn van zowel de ambtenaar als de klant. Voor een goede uitvoering van het huisbezoek is een protocol Huisbezoek ontwikkeld, waarin de wettelijke achtergronden, de rechten, de plichten en de bevoegdheden duidelijk zijn omschreven.

Signaalsturing

De controle op maat in het lopende proces is gebaseerd op signaalsturing. Aan de poort wordt via risicosturing een schifting gemaakt tussen de personen bij wie wel of niet een intensieve controle moet plaatsvinden. Ook in het lopende proces wordt niet iedereen even veel en even intensief gecontroleerd. Alleen die klanten waar zich signalen voordoen worden gecontroleerd. Signalen kunnen bijvoorbeeld het volgende zijn:

- Mutatie;
- Een samenloopsignaal via het Inlichtingenbureau;
- Een opgemerkt signaal tijdens een re-integratietraject;
- Een (anonieme) tip;
- Een signaal van een andere organisatie (politie, Inspectie Werk en Inkomen, andere gemeenten etc.)

Een signaal kan dus zowel een externe als een interne bron hebben. Vanuit de regierol van de klantmanager dienen alle interne en externe signalen bij de klantmanager binnen te komen.

Net als een risicoscore is een signaal of een tip niet altijd bij voorbaat een “oranje” fraudesignaal. Het kan in sommige gevallen wel direct een duidelijk “oranje” fraudesignaal zijn. In andere gevallen moet de tip, net als een risicoscore bij de aanvraag, eerst worden opgeplust tot een concreet en individueel fraudevermoeden.

De klantmanager bepaalt, (eventueel met advies van het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe), wat er moet gebeuren met het signaal. De mogelijkheden hierin zijn:

- Er is geen aanleiding voor een nader onderzoek;
- De klantmanager moet de tip eerst nog opplussen;
- Er is reden tot een controleonderzoek (concreet fraudevermoeden).

Indien tijdens het controleonderzoek blijkt dat het een “rood” opsporingsonderzoek moet worden, dan wordt de zaak volledig overgedragen aan het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe

Themacontroles

Door te controleren op maat zet de organisatie de controlecapaciteit daar in waar deze het meest nodig is. Via themacontroles wordt het klantenbestand gericht gecontroleerd op die klantengroepen waar zich de meeste risico's voordoen.

4.4. Visie-element 4: Lik op stuk

Zonder het daadwerkelijk sanctioneren wordt fraudebestrijding ongeloofwaardig. Een adequate incasso is essentieel als sluitstuk van een fraudetraject. Niet alleen omdat we vinden dat alles wat ten onrechte verstrekt is teruggevorderd moet worden, maar ook vanwege de preventieve werking die het heeft op (potentiële) fraudeurs. Snel en correct terugvorderen is hierbij van belang.

Sanctioneren beëindigde uitkeringen

Alle geconstateerde fraudes beneden de aangiftegrens (lager dan € 50.000,00) kunnen door de gemeente bestuursrechtelijk worden afgehandeld. Het sanctioneren zal dan bestaan uit het opleggen van een boete. De boeteprocEDURE is beschreven in de handreiking “Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive”.

4.5 Taken voortvloeiende uit de 4 visie elementen

Taken klantmanager ten behoeve van controle en preventie

- Regievoering over (zowel) de doel- als/of de rechtmatigheid van de klant vanaf het moment van aanvraag tot uitstroom uit de uitkering;
- Het informeren en voorlichten van de klant over de rechten en plichten;
- Het invullen van het risicoanalyseformulier aan de poort;
- Het aanspreekpunt voor alle interne (fraude)signalen betreffende de klant;
- Het aannemen van externe (anonieme) tips;
- Het zorgdragen voor tipregistratie in het uitkeringssysteem;
- Het fraudealert zijn;
- Het “opplussen” van risicoscores en signalen tot concrete en individuele fraudesignalen;
- Het uitvoeren van “groene” rechtmatigheidscontroles;
- Het initiatief nemen voor de uitvoering van “oranje” controleonderzoeken, waaronder de taken:
  - confronterende gesprekken;
  - onaangekondigde huisbezoeken;
- Het, indien nodig, vragen van gespecialiseerde ondersteuning van het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe;
- Het uitvoeren van themacontroles;
- Het initiatief nemen voor eventuele terugvordering en/of conservatoir beslag.

4.6. Toezichthouders

Vanaf 1 januari 2008 is er een wetswijziging aangebracht in de Participatiewet. Hierdoor hebben gemeentebesturen de bevoegdheid gekregen om toezichthouders³ (art. 5.2 van de Awb) aan te stellen.

De bevoegdheden van een toezichthouder zijn vergaand. De bevoegdheden zijn:

- betreden plaatsen;
- vorderen inlichtingen en inzage in identiteitsbewijzen;
- vorderen inzage in zakelijke gegevens;
- onderzoek vervoermiddelen;
- vorderen bestuurder / schipper.

Een ieder is verplicht medewerking te verlenen aan een toezichthouder die deze redelijkerwijs binnen een door hem gestelde redelijke termijn kan vorderen. Het opzettelijk niet voldoen aan deze vordering is strafbaar. Alleen degenen die uit hoofde van een ambt, beroep of wettelijk voorschrift verplicht zijn tot geheimhouding, kunnen het verlenen van medewerking weigeren.

Een gemeente kan handhavers (c.q. preventiemedewerkers) en klantmanagers aanstellen als toezichthouders. Toezichthoudende bevoegdheden betekenen een verruiming van de handhavingsmogelijkheden zonder dat daar opsporingsbevoegdheden voor hoeven worden aangewend. De toezichthoudende bevoegdheden complementeren de bevoegdheden van de handhavers in de gehele handhavingketen.

De gemeente Oldebroek gaat de komende periode bekijken of zij ook medewerkers wil aanstellen als toezichthouder als bedoeld in art. 5.2 van de Awb.

5. Financiën

Voor fraudepreventie is een budget van € 26.951,- opgenomen in de begroting. Dit bedrag wordt volledig overgemaakt aan het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe voor uitvoering van taken sociale recherche. In 2016 is het in het licht van de in deze notitie beschreven voorstellen over mogelijke inzet van een toezichthouder maar ook de ontwikkelingen in het kader van RNV 3.0 verstandig om inzet van dit budget te herijken.

6. Hoogwaardig Handhaven 2016 – 2019: “Meer nadruk op bestuursrecht”

De wereld van Handhaving is voortdurend in ontwikkeling. Enerzijds door een steeds meer integrale rol van handhaving binnen de gehele afdeling samenleving. Anderzijds door de wet- en regelgeving binnen het sociaal domein. Deze ontwikkeling bespraken we in hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2. Een essentieel wijziging is de verhoging van de aangiftegrens van 10.000,- euro naar 50.000,- euro. Dit maakt dat je als afdeling samenleving de handhaving anders moet gaan inrichten. De nadruk komt steeds meer op het bestuursrecht te liggen. Onderzoek naar onrechtmatigheid is meer en meer de verantwoordelijkheid van klantmanagers en de uitkeringsadministratie. De Sociale Recherche is nog altijd verantwoordelijk voor onderzoeken binnen het strafrecht en vanuit die lijn onmisbaar. Echter de situatie doet zich steeds minder voor dat een onderzoek naar bijstandsfraude binnen het strafrechtelijke gebied wordt onderzocht. Door dit gat te dichten dien je de controle binnen het bestuursrecht professioneler, efficiënter en effectiever in te richten. Vanaf het moment dat de aangiftegrens naar 50.000 euro is gegaan heeft de gemeente Oldebroek steeds meer onderzoeken in het bestuursrecht verricht. In 2016 gaat de afdeling samenleving deze “omslag” in samenhang met het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe verder ontwikkelen.

---

³ Art. 76a. *Toezicht door gemeenten* [Kamerstukken: *Stb.* 2007, 551]

Met het toezicht op de naleving van deze wet zijn belast de bij besluit van het college aangewezen ambtenaren.

7. Speerpunten Hoogwaardig Handhaven 2016 – 2019

Dit handhavingsbeleidsplan geeft aan hoe de gemeente Oldebroek de bijstandswetgeving op hoofdlijnen wenst te handhaven en wat daarin de verdeling van taken en verantwoordelijkheden is. Deze werkwijze is voor een groot gedeelte geïmplementeerd en nog niet volledig. Zo is het protocol “Internet onderzoeken door gemeenten”, de handreiking “Handhaven Kostendelersnorm” en het controleplan Hoogwaardig Handhaven gemeente Oldebroek nieuw en moet daarom in de komende tijd uitgedragen worden in de organisatie, zodat het volledige handhavingsplan in de praktijk gerealiseerd wordt.

Dit hoofdstuk geeft, als een verdieping van het gehele handhavingsbeleidsplan, weer wat de speerpunten zijn voor de periode 2016 tot en met 2019. De speerpunten zijn uitgewerkt in een actieplan.

- Training / opfriscursus “Hoogwaardig Handhaven” voor de gehele sociale dienst waarbij continue de vertaalslag gemaakt wordt naar dit handhavingsbeleidsplan met alle aanhangende protocollen.
- Legitimatiepassen medewerkers (met klantencontact) samenlevingszaken gemeente Oldebroek;
- Themacontroles 2016 tot en met 2019
- Training “Huisbezoeken” medewerkers (met klantencontact) samenlevingszaken gemeente Oldebroek;
- Toezichthouders
- Werkwijze risicoprofielen en verificatiebeleid (onderdeel van controleplan Hoogwaardig Handhaven gemeente Oldebroek).
- Afstemming met het samenwerkingsverband Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe.

7.1 Training Hoogwaardig Handhaven

Richting de vaststelling van dit handhavingsbeleidsplan zullen eveneens alle medewerkers van de sociale dienst van de gemeente Oldebroek een training “Hoogwaardig Handhaven” krijgen waarbij continue de vertaalslag gemaakt wordt naar dit handhavingsbeleidsplan met alle aanhangende protocollen.

Dit zorgt enerzijds voor een stuk extra fraudealertheid, aanscherping van rechtmatigheid bepaling binnen de Participatiewet. Anderzijds wordt hiermee een stuk draagvlak gecreëerd voor dit handhavingsbeleidsplan.

7.2 Legitimatiepassen medewerkers (met klantencontact) samenlevingszaken gemeente Oldebroek

Gedurende het herijken van het beleidsplan is gebleken tijdens de voortgangssessies dat niet iedere medewerker van de afdeling samenlevingszaken beschikt over een legitimatiepas. Hierdoor kan de medewerker zich niet legitimeren tegenover de klant. Dit dient zo spoedig mogelijk gerealiseerd te worden. Ook dient een medewerker van de afdeling samenlevingszaken zich te kunnen legitimeren tijdens een (on)aangekondigd huisbezoek.

7.3 Themacontrole 2016 - 2019

Een van de instrumenten voor het hoogwaardig handhaven is de themacontrole. De themacontrole is in feite het sluitstuk van de controle op maat, waarmee de bewust genomen risico's in een controle op maat worden beperkt. Het initiatief en de regie voor de uitvoering van themacontroles ligt bij de gemeente Oldebroek.

Jaarlijks wordt er in ieder geval één themacontroles uitgevoerd. Eén van deze themacontroles zal een zogeheten “Nulmeting” moeten zijn van het gehele uitkeringsbestand. Deze wordt bij voorkeur aansluitend bij de herijking van het gehele handhavingsplan plus protocollen uitgevoerd.

Deze themacontrole in de vorm van een 0-meting fungeert het beste als alle dossiers van de gemeente Oldebroek gescreend worden aan de hand van een totale rechtmatigheid check. Deze screening zal bij voorkeur projectmatig opgepakt worden waarbij aan de hand van een trechtermodel uiteindelijk bij de kern van de fraudezaken uitkomen.

Middels Suwinet, BRP van de gemeente Oldebroek, het feitelijk dossier e.d. wordt gescreend op signalen. Indien blijkt dat een dossier “de nodige” vragen oplevert zal een vervolgonderzoek opgestart worden. Indien blijkt dat er na dit vervolgonderzoek sprake is van een concreet fraudevermoeden zal

een feitelijk handhavingsonderzoek opgestart worden. Aan de hand van het soort signaal zal een onderzoekstrategie bepaald worden. Op deze wijze kan binnen een kort tijdsbestek het volledig uitkeringsbestand gescreend worden.

Na afloop van de themacontrole maakt de kwaliteitsmedewerker een eindverslag op. Dit is van groot belang om zodoende de resultaten te delen met de medewerkers. Dit zorgt voor een indirecte fraudealertheid en voor draagvlak voor Handhaving binnen de gehele organisatie.

Aan de hand van de ervaringen van de themacontrole in 2016 (0-meting) kan een gerichte themacontrole voor 2017 bepaald worden. Immers kan men aan de hand van de resultaten goed inschatten welke risicoprofielen nauwlettend in de gaten gehouden moeten worden.

Ook in 2018 en 2019 zal een nader te bepalen themacontrole uitgevoerd worden.

7.4 Toezichthouders

In 2016 gaat de gemeente Oldebroek beoordelen en onderzoeken of de inzet van een toezichthouder een meerwaarde kan zijn voor de hoogwaardige handhaving. De gemeente Oldebroek heeft niet specifiek één persoon verantwoordelijk gesteld voor handhavingsonderzoeken. Echter de gemeente Oldebroek kan wel besluiten meerdere personen of een bepaalde functie ook de bevoegdheden te geven van een toezichthouder als bedoeld in art. 5.2. AWB.

7.5 Werkwijze risicoprofielen en verificatiebeleid (onderdeel van het Controleplan Hoogwaardig Handhaven)

Als bijlage aan dit handhavingsbeleidsplan is een praktisch ondersteunend handreiking risicoprofiel en verificatiebeleid als opgenomen. Deze handreiking dient als ondersteunende checklist en werktuig om zodoende fraudesignalen als zodanig te herkennen. En eveneens te raadplegen welke handelingen aan de hand van het soort signaal verricht kunnen worden. Ook staat in de handleiding welke stukken opgevraagd kunnen worden en hoe deze het beste geanalyseerd kunnen worden. Al met al een praktisch ondersteunend hulpmiddel ter bevordering van de fraudealertheid.

7.6 Afstemming Sociale Recherche Regio Noord-Veluwe

Dit handhavingsbeleidsplan is eveneens besproken (11 december 2015) met een vertegenwoordiger van het samenwerkingsverband Sociale Recherche Noord-Veluwe. De vertegenwoordiger kon zich volledig vinden in dit beleidsplan met aanhangende stukken.

7.7 Actieplan Beleidsplan Hoogwaardig Handhaven gemeente Oldebroek 2016 - 2019

Onderdeel/doelstelling /ambitie	Door wie uit te voeren	Door wie te coördineren?	Periode actie
Training Fraudealertheid	Adviseur Talenter	Teamleider Sociale Zaken	December 2015
Werken met controleplan	Medewerkers team Sociale Zaken	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker	Januari 2016
Legitimatiepasje medewerkers	Teamleider Sociale Zaken	-	Januari 2016
Themacontrole 2016	Medewerkers team Sociale Zaken	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker	1 ^{ste} kwartaal 2016 (start)
Themacontrole 2017	Medewerkers team Sociale Zaken	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker	1 ^{ste} kwartaal 2017
Themacontrole 2018	Medewerkers team Sociale Zaken	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker	1 ^{ste} kwartaal 2018
Themacontrole 2019	Medewerkers team Sociale Zaken	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker	1 ^{ste} kwartaal 2019

Toezichhouders	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker/ beleidsmedewerker inkomen	Teamleider Sociale Zaken	2016
Invoering risicoprofielen en verificatiebeleid (controleplan)	Medewerkers team Sociale Zaken	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker	Januari 2016
Afstemming Sociale Recherche Regio Noord- Veluwe	Adviseur Talenter / beleidsmedewerker inkomen	Teamleider Sociale Zaken	December 2015
Lokaal deelnemen aan de campagne "Voorkom problemen, weet hoe het zit"	Kwaliteitsmedewerker	Kwaliteitsmedewerker	Hele jaar 2016
Omslag "nadruk op bestuursrecht"	Medewerkers team Sociale Zaken/ samenwerkingsverband Sociale Recherche Noord- Veluwe	Teamleider Sociale Zaken/ kwaliteitsmedewerker /beleidsmedewerker inkomen	Hele jaar 2016

Bijlages:

1: Protocol Huisbezoeken gemeente Oldebroek

2: Controleplan Hoogwaardig Handhaven gemeente Oldebroek

3: Protocol Handreiking Handhaving Kostendelersnorm

(aansluiting bij landelijkplan programmaraad Samen voor de klant, Divosa, Stimulansz en RCF)

4: Protocol "Internetonderzoek door gemeenten"

(aansluiting bij landelijkplan RCF)

Protocol Huisbezoeken

Participatiewet en IOAW

Gemeente Oldebroek
Eenheid Beleid & Ontwikkeling
Team Samenleving
Januari 2016

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	3
1.1. Wet Huisbezoeken vanaf 1 januari 2013	3
2. Het huisbezoek	4
2.1. Huisbezoek in het kader van dienstverlening	4
2.2. Huisbezoek bij vermoeden van fraude	4
2.3. Huisbezoek ter verificatie van de rechtmatigheid uitkering	4
3. Het juridisch kader	4
3.1. Subsidiariteitsbeginsel	5
3.2. Proportionaliteitsbeginsel	5
3.3. Informed consent	5
3.4. Aanbod van een huisbezoek ter verificatie	5
3.5. Afzien huisbezoek i.v.m. dringende redenen c.q. Belangenafweging	5
3.6. Intrekken toestemming	6
3.7. Weigeren huisbezoek	6
Bijlagen:	
Formulier huisbezoek	7

1. INLEIDING

Vanaf 1 januari 2013 is de “wet houdende een regeling in de sociale zekerheid van de rechtsgevolgen van het niet aantonen van de leefsituatie na het aanbod van een huisbezoek” in werking getreden. In dit protocol zal deze wet genoemd worden: ‘Wet Huisbezoeken’.

In het kader van handhaving van de Participatiewet en andere gemeentelijke sociale zekerheidsregelingen wordt onder andere het huisbezoek als middel gebruikt. De grondslag voor het afleggen van een huisbezoek is geregeld in artikel 17 en 53a van de Participatiewet. Om hiervan een succes te maken, is het van belang de juiste (wettelijke) kaders voor een huisbezoek te schetsen en een beschrijving te geven van de eisen waaraan een huisbezoek moet voldoen. Op basis van jurisprudentie kan gesteld worden dat een huisbezoek een noodzakelijk en adequaat controle-instrument is en dat ondanks de strengere eisen het zeker mogelijk blijft een huisbezoek af te leggen als wordt voldaan aan de wettelijke bepalingen.

De afdeling Samenleving legt uitsluitend een huisbezoek af als er een concrete aanleiding is om te twijfelen aan de rechtmatigheid van de Participatiewet-uitkering, het weigeren van toestemming voor het huisbezoek gevolgen kan hebben voor de uitkering. Dit geldt zowel voor nieuwe aanvragen als voor lopende uitkeringen.

De in dit protocol beschreven werkwijze is van toepassing op alle huisbezoeken die in het kader van handhaving van de Participatiewet en andere gemeentelijke sociale zekerheidsregelingen worden afgelegd door medewerkers van de afdeling Samenleving.

In dit protocol worden de richtlijnen gegeven voor het correct uitvoeren van een huisbezoek. Het protocol is bedoeld voor huisbezoeken in het kader van verificatie en controle. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de diverse soorten huisbezoek. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 het juridische kader voor het huisbezoek weergegeven. Er wordt onder andere ingegaan op de toestemming voor een huisbezoek, het zogenaamde 'informed consent', de aanleiding voor een huisbezoek en de consequenties als de belanghebbende toestemming tot betreden van de woning weigert.

1.1. Wet Huisbezoeken vanaf 1 januari 2013

Vanaf 1 januari 2013 zijn artikel 40 WWB, artikel 14 IOAW en IOAZ zijn gewijzigd door deze wet. Met deze wet wil de regering meer mogelijkheden geven om de leefsituatie vast te stellen van belanghebbenden die een uitkering aanvragen of ontvangen. Daarbij gaat het vooral om de vraag of de ontvanger van de uitkering samenwonend is of alleenstaande (ouder). Ook moeten deze belanghebbenden kunnen aantonen dat ze daadwerkelijk op het ingeschreven BRP adres wonen en dat ze de kosten van het bestaan niet kunnen delen. Met deze wet is bereikt dat de eis van gereede twijfel aan de juistheid van de door de belanghebbende verstrekte informatie niet meer nodig is om er rechtsgevolgen aan te kunnen verbinden als de belanghebbende weigert mee te werken aan een huisbezoek. Hiervoor wordt aangesloten bij de inlichtingenplicht van de belanghebbende. Als er na verificatie van de beschikbare informatie onduidelijkheid blijft bestaan en de belanghebbende weigert een huisbezoek en kan het ook niet op een andere manier aantonen, dan is een huisbezoek gerechtvaardigd. Dit is van belang voor artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM): het ingezette middel (huisbezoek) moet noodzakelijk en proportioneel zijn voor het doel (vaststellen van de leefsituatie). Het doel moet ook niet op een andere manier kunnen worden bereikt (subsidiariteitsbeginsel). Alleen als de belanghebbende niet op een andere manier zijn leefsituatie aannemelijk maakt of kan maken, mag er een huisbezoek worden afgelegd.

2. HET HUISBEZOEK

2.1. Huisbezoek in kader van dienstverlening

Er zijn huisbezoeken in het kader van de dienstverlening. Hierbij kan gedacht worden aan huisbezoeken bij de burger die door fysieke- of gezondheidsproblemen niet de mogelijkheid heeft om de gemeente te bezoeken. In dergelijke gevallen zal het huisbezoek niet het doel hebben om een leefsituatie te verifiëren of op fraude te controleren.

De Algemene wet op het binnentreden (AWBI) is wel van toepassing, waardoor legitimatie en toestemming voorafgaand aan het betreden van de woning een vereiste is.

Het huisbezoek in het kader van dienstverlening zal niet nader toegelicht worden in dit protocol.

2.2. Huisbezoek bij vermoeden van fraude

Indien er een redelijk vermoeden van fraude is ontstaan geeft art. 53a van de Participatiewet is de mogelijkheid om de door de belanghebbende verstrekte inlichtingen m.b.t. zijn woon- en leefsituatie te controleren d.m.v. een huisbezoek. De belanghebbende heeft volgens art. 17 lid 2 van de Participatiewet een “meewerkplicht”. Het niet meewerken aan een huisbezoek bij een redelijk vermoeden van fraude leidt tot het afwijzen van een aanvraag of het beëindigen van het recht op bijstand.

2.3. Huisbezoek ter verificatie van de rechtmatigheid uitkering

De “Wet Huisbezoeken” richt zich specifiek op het huisbezoek ter verificatie van door de belanghebbende verstrekte inlichtingen, waarbij geen vermoeden van fraude aanwezig is.

De “Wet Huisbezoeken” geeft gemeenten in dat geval meer mogelijkheden doordat er gevolgen zijn voor de uitkering als door weigering van huisbezoek de leefsituatie van belanghebbende en daarmee de rechtmatigheid van de verstrekking van een uitkering of de hoogte daarvan niet vast te stellen is.

Artikel 53a lid 2 van de Participatiewet geeft het college de bevoegdheid om de belanghebbende te verzoeken om aan te tonen dat:

- hij/zij aantoont dat de feitelijke situatie van het kunnen delen van kosten overeenkomt met de opgegeven leefvorm
- hij/zij feitelijk verblijft op het aangegeven adres;

Het college kan daarbij aanbieden dit te doen d.m.v. een huisbezoek.

3. JURIDISCH KADER

Het gaat om de wetten uit het sociale domein, waarbij de woonsituatie en leefvorm (hierna gezamenlijk leefsituatie te noemen) relevant is voor het recht op uitkering/toeslag of op de hoogte van de uitkering/toeslag. Het afleggen van een huisbezoek wordt aangemerkt als een ingrijpende inbreuk op de privacy van de belanghebbende. In verdragen en verschillende wetten zijn daarom diverse bepalingen opgenomen ter bescherming van die privacy van de belanghebbende. Dit betreft onder andere: het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens, de Grondwet, en de regels uit de Algemene wet op het Binnentreden, de Algemene wet bestuursrecht en Jurisprudentie over het middel “huisbezoek”.

Uit vaste jurisprudentie van de CRvB blijkt dat een huisbezoek ter vaststelling of er recht op uitkering bestaat een inbreuk vormt op de persoonlijke levenssfeer als bedoeld in artikel 8 EVRM en artikel 10 lid 1 van de Grondwet. Indien de bijzondere omstandigheden van het geval dit noodzakelijk maken, kan deze inbreuk echter gerechtvaardigd zijn. Voorwaarde is onder meer wel dat er een legitiem doel (EVRM) gediend wordt met het huisbezoek en dat het voor de vaststelling van het recht op uitkering/toeslag noodzakelijk is.

Artikel 53a van de Participatiewet bepaalt dat het college bevoegd is om onderzoek in te stellen naar de door de belanghebbende overgelegde gegevens en/of inlichtingen. Op grond van artikel 17, lid 2, van de PARTICIPATIEWET is de belanghebbende de verplichting opgelegd desgevraagd de medewerking te verlenen die redelijkerwijze nodig is voor de uitvoering van de Participatiewet. De beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit spelen een belangrijke rol in de bescherming van de privacy van de burger. Volledigheidshalve wordt vermeld dat de belanghebbende zelf bepaalt of deze medewerking verleent aan het huisbezoek en dus toestemming geeft om zijn woning binnen te treden. De belanghebbende blijft het recht behouden om toegang tot zijn woning te weigeren. De weigering kan wel nadelige consequenties hebben voor de belanghebbende. De Algemene Wet op het Binnentreden schrijft voor dat voldaan moet worden aan de legitimatieplicht en dat het binnentreden van een woning toegestaan is in aanwezigheid en met toestemming van de bewoner op basis van volledige informatie.

3.1. Subsidiariteitsbeginsel

Als het beoogde doel door inzet van een ander middel dat minder ingrijpend is, gerealiseerd kan worden dient voor dat middel gekozen te worden. De gemeente verifieert altijd eerst de verstrekte inlichtingen aan de hand van de voor haar beschikbare authentieke bronbestanden. Zoals gezegd heeft belanghebbende het recht huisbezoek te weigeren. Indien er geen sprake is van een vermoeden van fraude heeft de belanghebbende ook het recht om het verifiëren van de verstrekte inlichtingen door middel van een minder ingrijpend middel te laten plaatsvinden. Belanghebbende dient dan zijn leefsituatie op een andere wijze dan door huisbezoek aan te tonen.

3.2. Proportionaliteitsbeginsel

Voor al het overheidshandelen geldt dat het evenredig moet zijn in relatie tot de gestelde doelen. Het ingezette middel en vooral de wijze waarop moet in verhouding staan tot het beoogde doel (= het verkrijgen van volledige en de juiste informatie om het recht op bijstand vast te stellen).

3.3. Informed consent

Informed consent wil zeggen dat de toestemming tot binnentreden van belanghebbende berust op volledige en juiste informatie over reden en doel van het huisbezoek en de gevolgen in geval van weigering.

Onder volledige informatie wordt verstaan:

- de plicht tot mededeling aan de belanghebbende over het doel/ de reden van het huisbezoek;
- de plicht tot mededeling van de eventuele gevolgen van het weigeren van het huisbezoek.

Over de vraag of de belanghebbende al dan niet toestemming verleent mag geen twijfel bestaan. De bewijslast van de toestemming tot het binnentreden van de woning nadat de belanghebbende volledig is geïnformeerd, ligt bij de gemeente.

Om deze reden is het aan te bevelen om belanghebbende een schriftelijke "informed consent" te laten ondertekenen.

3.4. Aanbod van een huisbezoek ter verificatie

Het verifiëren van de leefsituatie kan onder meer via een huisbezoek. Door het huisbezoek is het mogelijk voor gemeenten om de woonsituatie en het aantal kostendelers "achter de voordeur" vast te stellen.

De "Wet Huisbezoeken" heeft betrekking op de volgende situaties:

- Wat betreft de leefvorm gaat het er om dat de gemeente de belanghebbende kan verzoeken zijn leefvorm aan te tonen en hem kan aanbieden in dat kader een huisbezoek af te leggen. Onder aantonen van de leefvorm wordt verstaan: aantonen dat deze alleenstaand is (de woning wordt niet gedeeld met andere meerderjarige personen) of dat de kostendelersnorm van artikel 22a van de Participatiewet niet op hem van toepassing is (de woning wordt wel gedeeld met meerderjarige personen, maar er is bijvoorbeeld sprake van een zakelijke relatie) dan wel dat er niet meer dan het opgegeven aantal meerderjarige personen hoofdverblijf heeft in dezelfde woning. Wat betreft de woonsituatie gaat het er om dat de gemeente kan verzoeken aan te tonen waar hij woont en hem kan aanbieden in dat kader een huisbezoek af te leggen.

Wanneer de gemeente na administratieve verificatie vaststelt dat de verstrekte gegevens kloppen, maar onvoldoende duidelijkheid geven over de leefsituatie kan zij het aanbod doen om de leefsituatie aan te tonen d.m.v. een huisbezoek.

Dit aanbod gebeurt voorafgaand aan het verzoek tot daadwerkelijke binnentreding van de woning. Het aanbod om de leefsituatie aan te tonen d.m.v. een huisbezoek wordt in het algemeen gedaan bij de voordeur, maar kan ook gedaan worden in het kantoor van de gemeente.

In beide situaties moet de gemeente de belanghebbende meedelen dat deze het recht heeft om de verstrekte inlichtingen door de gemeente te laten verifiëren met behulp van een minder ingrijpend middel dan het huisbezoek. Tevens deelt de gemeente mee wat hierboven bij informed consent al is beschreven. De bewijsplicht dat dit zorgvuldig is gebeurd ligt bij de gemeente.

3.5. Afzien van een huisbezoek i.v.m. dringende redenen cq. belangenafweging

Het kan zich voordoen dat de belanghebbende te kennen geeft een zeer dringende reden te hebben voor de weigering van het huisbezoek of voor de weigering tijdens het huisbezoek om bepaalde zaken te laten zien. Er kan sprake zijn van zeer dringende redenen om de onmiddellijke uitvoering van een huisbezoek te weigeren. Hiervan zal, gezien de gebruikte beoordelingsnorm "zeer dringende redenen" slechts zeer zelden sprake van kunnen zijn. Als voorbeeld zou kunnen gelden een afspraak van belanghebbende bij de dokter/met het ziekenhuis. Indien belanghebbende zich hierop beroept is

het aan te bevelen om deze afspraak in diens bijzijn direct telefonisch te checken of de belanghebbende dit te laten tonen d.m.v. een afsprakenlijst.

3.6. Intrekken toestemming

Natuurlijk kan de bewoner zijn eenmaal gegeven toestemming op elk moment intrekken. Vanaf dat moment bevindt men zich zonder toestemming van de bewoner in de woning en zal men de woning dienen te verlaten. Wordt dit niet gedaan dan is men wederrechtelijk in de woning en pleegt men een ambtsmisdrijf (ambtelijke huisvredebreuk) in de zin van artikel 370 Wetboek van Strafrecht. Om schending aan besluitvorming ten grondslag te kunnen leggen moet de gemeente aannemelijk maken, dat betrokkene zijn eenmaal gegeven toestemming heeft ingetrokken. De belanghebbende dient duidelijk te zijn gemaakt dat weigering om medewerking te verlenen aan voortzetting van het huisbezoek gevolgen heeft voor het recht op bijstand, dan wel op de hoogte van de bijstand.

3.7. Weigeren huisbezoek

Als een uitkeringsgerechtigde of de aanvrager van een uitkering niet meewerkt aan een huisbezoek heeft dit gevolgen voor de uitkering of toeslag.

Geen vermoeden van fraude:

De "Wet Huisbezoeken" regelt de rechtsgevolgen van het weigeren van een huisbezoek ter verificatie. Wanneer iemand een huisbezoek ter verificatie van de verstrekte inlichtingen weigert en niet op andere wijze aantoont dat hij feitelijk woont op het opgegeven adres of wat zijn leefvorm is: Indien belanghebbende niet aantoont dat hij feitelijk woont op het opgegeven adres. De uitkering wordt opgeschort met het verzoek binnen de gestelde termijn alsnog op andere wijze aan te tonen aldaar feitelijk te verblijven. Indien betrokkene dit nalaat wordt het recht ingetrokken vanaf datum opschorting. Indien betrokkene niet aantoont wat zijn leefvorm is. De uitkering wordt vastgesteld op niet minder dan 30% van de toepasselijke rekenorm.

Vermoeden van fraude:

Eerder is vermeld dat de rechtsgevolgen van het weigeren mee te werken aan een huisbezoek na een vermoeden van fraude (ter controle) het afwijzen van een bijstandsaanvraag dan wel het beëindigen / intrekken van de bijstand tot gevolg kan hebben.

GEMEENTE OLDEBROEK

Formulier 'Toestemming huisbezoek'

GEGEVENS CLIËNT:

Naam:

Adres:

Geboortedatum:

BETREFT HET HUISBEZOEK:

Uitgevoerd door:

Functie:

Op:

Naar aanleiding van bovenvermeld huisbezoek bevestig ik het volgende:

Ja/Nee*	De medewerkers hebben zich gelegitimeerd
Ja/Nee*	Mij/ons* is het doel van dit huisbezoek uitgelegd
Ja/Nee*	Ik/wij* hebben toestemming gegeven om mijn woning te betreden
Ja/Nee*	Ik/wij* hebben toestemming gegeven voor een controle van de woning
Ja/Nee*	Mij/ons* is uitgelegd dat het niet verlenen van toestemming voor het afleggen van het huisbezoek wel/geen* directe gevolgen kan hebben voor mijn uitkering/recht bijzondere bijstand*
Ja/Nee*	Mij/ons* is uitgelegd dat van het huisbezoek een verslag zal worden opgemaakt

OPMERKINGEN:

Plaats en datum:

Naam en handtekening cliënt(en):

Naam en handtekening medewerker(s) gemeente:

*Haal door wat niet van toepassing is.

Controleplan Hoogwaardig Handhaven 2016 - 2019

Participatiewet en IOAW

Gemeente Oldebroek
Eenheid Beleid & Ontwikkeling
Team Samenleving
Januari 2016

1. Inleiding

In dit controleplan wordt de controlesystematiek van de gemeente Oldebroek op een praktische en eenvoudig leesbare wijze beschreven. Dit controleplan maakt integraal deel uit van het handavingsbeleidsplan 2016 - 2019.

Dit controleplan bestaat (naast de inleiding en ambitie) uit de praktische invulling van de controle op rechtmatigheid. Het controleplan dient als een hulpmiddel om fraudesignalen tijdig te (leren) herkennen en hier de juiste vervolgactie op te ondernemen. Het is een instrument om vermeende fraude uit te sluiten dan wel aan te tonen. Het controleplan geeft daarmee structuur aan de controleacties die consulenten moeten nemen om het fraudesignaal te ontcrachten of te bevestigen.

Het controleplan is een hulpmiddel om bij een enkel fraudesignaal eventuele andere aanvullende fraudesignalen te verzamelen die het vermoeden versterken. Zodoende is het controleplan een hulpmiddel om het zogenaamde onderbuikgevoel of een risicoscore (risicoprofiel) te objectiveren tot een concreet fraudevermoeden gebaseerd op feiten en omstandigheden.

Het controleplan geeft eerst aan waar je op moet letten tijdens het dossieronderzoek. Vervolgens geeft het controleplan aan welke overige administratieve bronnen je kunt raadplegen. Het controleplan geeft een opsomming van de meest voorkomende fraudesignalen. Het is een praktisch hulpmiddel welke bij iedere fraudevermoeden gebruikt kan worden. Het controleplan is echter geen afvinklijstje. De medewerker kan niet een vragenlijst afwerken en aan het eind daarvan de minnetjes en de plusjes bij elkaar optellen en concluderen dat de belanghebbende wel of niet fraudeert.

2. Ambitie

De gemeente Oldebroek vindt het belangrijk dat uitkeringen rechtmatig verstrekt worden en dat klanten hun plichten nakomen.

3. Controle in de praktijk

Binnen de participatiewet is veel mogelijk als het gaat om onderzoek naar de rechtmatigheid van de uitkering. Vanzelfsprekend geldt er een inlichtingenplicht voor de cliënt ad. Art 17 Participatiewet. Maar op grond van artikel 53a lid Participatiewet kan de gemeente Oldebroek een nader onderzoek instellen indien er getwijfeld wordt aan de rechtmatigheid van de uitkering. Eveneens kan op basis van art. 63 en art 64 Participatiewet gegevens opgevraagd worden bij derden. Op grond van de toezichthoudende bevoegdheden beschreven in hoofdstuk 5 van de Algemene Wet Bestuursrecht kunnen gegevens gevorderd worden. Wet moet je als medewerkers van de gemeente Oldebroek officieel aangesteld zijn als toezichthouder.

3.1.Dossieronderzoek

Indien je een fraudevermoeden nader onderzoekt om het dan wel bevestigd te krijgen of om het te ontcrachten is het noodzakelijk om een grondig dossieronderzoek uit te voeren. Verzamel alle mogelijke aanwijzingen die je in het dossier tegenkomt. Neem alle delen van het dossier door.

Tijdens het dossieronderzoek let je o.a. op het volgende

- Of de belanghebbende in het verleden een beroep heeft gedaan op voorliggende voorzieningen;
- Wat voor werk heeft hij/zij gedaan;
- Het aantal vakantiemeldingen (gaat de belanghebbende regelmatig op vakantie en ver weg / op familiebezoek);
- Of de belanghebbende in het verleden heeft gefraudeerd;
- Of de belanghebbende reeds lang in de uitkering zit;
- De bank- en giroafschriften met mogelijke aanwijzingen;
- De belastingaangiften en jaarcijfers (i.g.v. een voormalig eigen bedrijf)
- Het huurcontract;
- De sollicitatieactiviteiten.

3.2. Onderzoek administratieve bronnen

Aanvullend op het dossieronderzoek kunnen de onderstaande bronnen o.a. geraadpleegd worden als daar aanleiding toe is.

- BRP;
- Reïntegratiebureau rapportages;
- Suwinet (RDW, KvK, UWV etc);
- Leerplichtambtenaar;
- Werkgever werkende partner (indien bekend);
- Arbodiensten (zijn niet verplicht informatie te verstrekken);
- Huurcontract bij verhuurder;
- Verzekeringopolissen;
- Belastingdienst (inzake heffingskortingen en houderschapsbelasting);
- Zorgverzekeraar (ziekenfonds; waar zit de huisarts?);
- IB-signalen
- Pensioenfondsen;
- Sociale Verzekeringsbank (AOW en kinderbijslag);
- Kadaster
- Nutsbedrijven (energierkening van het postadres);
- Internet (homepagina's van het 'gezin');
- Parkeerbeheer (afgifte van parkeervergunningen);
- WOZ-waarde (de door de gemeente ingeschatte waarde van het huis);
- Makelaar (met schriftelijke toestemming van de belanghebbende): Interessant zijn de adresgegevens en de waarde van het onroerend goed;
- ANWB koerslijst.

3.3. Herkennen van signalen en de vervolgstappen

1. Signalen uit bankafschriften

Algemeen:

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
In januari (soms binnen 1 ^o kwartaal) worden kosten van bankpasjes afgeschreven, aantal pasjes: 1 of 2 pasjes. Medegemachtigde.	Doorvragen naar eigenaar tweede pas. Doorvragen naar relatie met andere rekeninghouder of medebetaler.	Overleggen bewijs relatie tot gemachtigde rekeningnummer. Verklaring van zorgrelatie tussen en/of rekeninghouders.
Afschrijvingen zijn weggelakt op de overgelegde afschriften	Vragen naar reden weglakken gegevens documenten, wijzen op volledige en juiste gegevensaanlevering (weglakken van uitgaven mag, maar bij inkomsten niet), Reken de totalen na.	Verplicht geven van afschriften zonder weggelakte delen (originale documenten) Indien gegevens inkomsten niet compleet zijn, geen recht op uitkering / aanvraag buiten behandeling of uitkering stoppen.
Er ontbreken bankafschriften	Klant wijzen op verplichte complete gegevensaanlevering, vragen naar reden ontbreken van bankafschriften	Ontbrekende afschriften aanleveren. Specifiek vragen naar volgnummers. Let op het laatste blad van een maand, dit kan een bankafschrift van een ander jaar zijn. Layout bankafschrift is per jaar anders. Indien gegevens inkomsten niet compleet zijn aanvraag buiten behandeling of uitkering stoppen.
De rekening staat op twee namen/wederzijdse betalingen (= en/of rekening)	Doorvragen naar relatie met andere rekeninghouder of medebetaler	Verklaring van zorgrelatie tussen en/of rekeninghouders. Is er een gemachtigde? Waarom is hij/zij gemachtigd
Er vinden overboekingen plaats naar en van andere eigen rekeningnummers	Doorvragen naar ander rekeningnummer	Vragen naar afschriften rekening waar overboeking naartoe gaat (originale documenten).
De bankafschriften worden naar een ander adres gestuurd	Doorvragen naar reden versturen ander adres	Overleggen huurcontract, klant vragen om plattegrond van de woning en informatie over mogelijke medebewoners
Het blijkt dat de cliënt over een creditcard beschikt	Doorvragen naar gebruik creditcard	Bankafschriften met uitgaven creditcard, vragen specifieke uitgaven creditcard
Uitgaven op bankafschrift verhouden zich niet tot de opgegeven inkomsten	Doorvragen naar herkomst van inkomsten of wijze van betaling uitgaven.	Maandelijkse inkomsten / uitgavenstaat laten maken door de klant
Overboekingen van of naar rekening kinderen	Doorvragen naar de reden.	Meer afschriften uit verleden vragen om patroon te zien.
Inkomsten en uitgaven kloppen niet	Doorvragen naar herkomst van inkomsten of wijze van betaling uitgaven.	Maandelijkse inkomsten (kosten) / uitgavenstaat laten maken door de klant

Afwijkend pingedrag:

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
Er vinden veel geldopnamen en/of uitgaven buiten de opgegeven leefomgeving plaats (denk ook aan tanken buiten de eigen woonplaats)	Doorvragen naar plaats waar gepind wordt of waar de uitgaven gedaan worden. Hoe verplaatst men zich naar de plek van de uitgaven / geldopnamen	Overleggen bewijs van reden voor plaats van uitgaven / geldopnamen. Afschriften over een langere periode opvragen.
Er vinden kasopnames/afschrijvingen plaats in het buitenland	Vragen naar doel verblijf buitenland / vragen naar de verschillende bij- of afschrijvingen.	Extra bankafschriften van een bepaalde periode opvragen.
Er vinden regelmatig (grote) kasstortingen plaats	Vragen naar herkomst	Vragen naar getekende verklaring van degene die in de bedragen voorziet
Er vinden geen of opvallend weinig kasopnamen of afschrijvingen bij supermarkt plaats / contante betaling van levensonderhoud	Waar worden boodschappen gedaan. Doorvragen naar wijze van levensonderhoud	Vragen naar bewijs waarom geen geld nodig is voor levensonderhoud (bijvoorbeeld verblijf in ziekenhuis, zorg voor zieke moeder)
Contributie kamer van koophandel (KvK)	Vooraf in het Suwinet raadplegen naar een inschrijving danwel uittreksel op vragen bij de KvK. Doorvragen naar soort bedrijf.	Vragen naar bewijs mogelijke opheffing inschrijving KvK, opzegging BTW nummer, eindbalans onderneming. Wat is de reden van beëindiging van bedrijf (verkocht; ontstaan vermogen?)

Vaste lasten:

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
Premiebetaling van verzekeringen op bankafschriften / bij. inboedelverz.	Doorvragen naar soort verzekering. Let op extra's boven op standaard.	Vragen naar polis(sen). Vragen naar afkoopwaarde en begunstigde van de levensverzekering. Bij autoverzekering vragen naar het kentekenbewijs deel 1 en 2. Bij inboedel boven de 50.000 euro, geen auto wel autoverzekering / bij levensverzekering en overlijdensverzekeringen voor partner overdracht naar preventiemedewerker
Opvallend lage of hoge energielasten op het opgegeven adres	Vragen naar reden.	Direct op huisbezoek. Vragen naar energierekening van het voorgaande jaar (controleren met de E-norm ernaast)

Hoge of lage huur en geen huurtoeslag, terugbetaling huurtoeslag.	Vragen naar wijze van betaling huur	Overleggen beschikking huurtoeslag, huurcontract, invullen en ondertekenen verklaring woonsituatie
De cliënt heeft geen auto opgegeven, maar uit de bankschriften blijken kosten voor benzine, onderhoud, afschrijving wegebelaasting e.d.	Vragen naar de eigenaar van de auto die gebruikt wordt. Doorvragen naar het soort auto (mogelijk wel ouder dan 7 jaar, maar oldtimer)	Overleggen verklaring eigenaar van de auto voor gebruik auto door de klant, aankoopbon. Verzekeringsbewijs & taxatierapport om de waarde te bepalen.
Afschrijving huur kluisje / safeloket	Doorvragen naar de reden. Wat is de inhoud? Bevinden er zich waardevolle zaken?	Een afschrift vragen van de administratiekaart die bij de bank wordt bijgehouden van de bezoeken aan de kluis/safeloket

Saldi

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
Er vinden grote fluctuaties plaats in het banksaldo	Vragen naar de verschillen bij- of afschrijvingen	Extra bankafschriften van een bepaalde periode vragen (originale documenten).
Er is sprake van vermogensgroei	Doorvragen naar hoe de klant dat voor elkaar krijgt	

2. Identiteitsbewijs

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
De klant neemt niet alle in het GBA bekende ID-bewijzen mee	Waarom zijn deze documenten niet meegenomen. Let op reisstempels, kinderen en huwelijken	Vragen naar originele documenten
In- en uitreisstempels in het paspoort	Doorvragen naar reden veelvuldig verblijf buitenland. Huis in buitenland? Is aanvrager in bezit huissleutel huidige adres?	Huisbezoek
Geldigheid van vreemdelingendocument is verlopen	Vragen naar reden verlopen vreemdelingendocument (mogelijk te late terugkeer uit buitenland voor verlenging of verlating door de partner)	IND bellen. Wat is de situatie? Afwegen of er nog recht op uitkering is of dat dit op een later tijdstip opnieuw bepaald moet worden.

De klant vraagt informatie aan over samenwonen	Vragen naar mogelijke samenwoning	
Een alleenstaande cliënt krijgt een kind	Vragen naar verwekker kind, vagen of het kind erkend is, vragen wie aangifte van geboorte heeft gedaan, vragen naar bijdrage van de vader	Vragen naar bewijs apart wonen van de vader
De klant heeft huisarts, tandarts of apotheek op een afwijkende plaats	Doorvragen naar reden afwijkende plaats	Vragen naar verzekeringsbewijs, rekeningen medicijnen / nota's huisarts, tandarts
De aanvrager of ex partner heeft zich ingeschreven bij familie of op een adres waar conform GBA veel personen staan ingeschreven	Is aanvrager bekend met het huidige adres van de ex? Is er genoeg ruimte in de woning? Hoe ziet de woning eruit?	Met aanvrager meegaan op huisbezoek om de woonsituatie direct te beoordelen
Er is tekst weggelakt op de overgelegde documenten (m.n. huurcontract particulieren)	Vragen naar reden weglakken gegevens documenten	Verplicht geven van documenten zonder weggelakte delen (originele documenten)
Kamerhuur bij persoon van gelijke leeftijd	Doorvragen naar wijze betalen huur en relatie met verhuurder. Wat is de indeling van de woning? Wat zijn de afspraken omtrent het gebruik van de verschillende ruimten.	Huurcontractondertekening controleren, huurbetalingsbewijzen, invullen en ondertekenen formulier samenleving (originele documenten)
De klant is in betrekkelijk korte tijd meerdere keren verhuisd	Doorvragen naar de met deze verhuizingen bijkomende kosten, waar zijn deze van betaald.	Overleggen nota's van (her)inrichting
Woning is te klein in verhouding tot het aantal bewoners	Confronteren, beschrijving woonsituatie doorvragen naar plattegrond huis, kleur vloerbedekking, lichtknopje, beschrijving van medebewoners geven	Overleggen huurcontract.
Geen reële marktconforme huurprijs op het huurcontract / geen inflatiecorrectie op de huur	Confronteren, beschrijving woonsituatie doorvragen naar plattegrond huis, kleur vloerbedekking, lichtknopje, beschrijving van medebewoners geven	Overleggen bankafschriften / betalingsbewijzen, invullen en ondertekenen verklaring woonsituatie.
Aanvraag alleenstaande klant, uit dossier blijkt eerder recente afwijzing voor samenwonende uitkering	Confronteren met eerdere aanvraag. Waarom nu wel sprake van gewijzigde situatie. Wat is er gewijzigd? Waar woont ex nu (kan afzonderlijk signaal opleveren)	Bewijs van scheiding / apart wonen / alimentatie
Verhuizing van klant van zelfstandig adres naar kamerbewoning	Laat de woonsituatie omschrijven. Plattegrond woning laten geven, relatie tot verhuurder aangeven, beschrijving van medebewoners geven.	Verzenden formulier woonsituatie.

3. Mutatieformulier

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
Een klant werkt buiten de woonplaats en moet daarvoor, zonder reiskosten te ontvangen veel reizen	Doorvragen naar reiskostenvergoeding, manier van reizen	Opvragen extra loonstroken, verklaring tijndeling laten invullen en ondertekenen
Nulurencontract maar al 3 maanden regelmatige werktijden	Doorvragen naar contract. Waarom kan het geen vast contract worden?	Opvragen extra loonstroken, verklaring tijndeling laten invullen en ondertekenen.

4. Signalen mogelijke samenwoning

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
De cliënt werkt in het bedrijf van de ex-partner of familie	Doorvragen naar relatie met ex partner	Overleggen bewijs van scheiding, arbeidsovereenkomst
De ex-partner woont dicht in de buurt	Doorvragen naar relatie met ex partner	Overleggen bewijs van scheiding, huurcontract, invullen en ondertekenen van verklaring niet samenwonen
De ex partner is verhuisd naar een onbekend adres	Waar is de ex naar toe gegaan? Wie weet waar de ex is?	GBA / Suwi raadplegen. Feitelijk adres navragen bij Burgerzaken. Uitschrijving Nederland opvragen.
Kamerhuur bij een (werkende) onbekende	Doorvragen naar wijze betalen huur en relatie met verhuurder. Vragen naar eventuele medebewoners, Is aanvrager in bezit huissleutel	Direct huisbezoek. Huurcontractondertekening, huurbetalingsbewijzen, verklaring van bekende over kamerhuur.
Scheiding wordt niet doorgezet of ernstig (onnodig) vertraagd	Vragen naar reden van vertraging van de scheiding	Aantonen reden d.m.v. correspondentie met advocaat, invullen en ondertekenen samenlevingsformulier.
Telefoon wordt door een ander opgenomen of een andere naam op antwoordapparaat.	Laat de situatie omschrijven. Zijn er inwonenden	Laat een verklaring opstellen van de woonsituatie en ondertekenen.
De cliënt spreekt van "wij" wanneer het de privé-situatie betreft	Doorvragen naar wie met wij bedoeld wordt en relatie met deze persoon aangeven.	Verklaring van de medebewoner van niet samenleving

Bij huisbezoek blijkt dat er post van een ander ligt of dat er een 2 ^e onbekende naam op het naambordje staat	Doorvragen naar wijze van wonen en relatie met de andere onbekende	Overleggen van bewijzen van verhaal klant
Bij huisbezoek blijkt dat er foto's van ex in de woning staan	Doorvragen naar relatie met de ex	Overleggen van bewijzen van verhaal klant
Klant geeft emailadres op met daarin de naam van de ex	Doorvragen naar gebruik van de computer	Vragen op welk emailadres klant bereikbaar is en of het emailadres van de ex ook bekend is
Nieuwe inschrijving op adres van de klant	Wie is de nieuwe bewoner en wat is relatie met de klant	Laat een verklaring opstellen van de woonsituatie en deze ondertekenen
Aanzienlijke schulden op moment van verlaten	Doorvragen naar oorzaak schulden en nieuw adres van ex. Waar is ex ingeschreven (familie of kennissen (kan weer signaal opleveren) of zelfstandige woonruimte)	Vragen naar bewijs van scheiding / apart wonen / alimentatie
Bij huisbezoek blijkt nauwelijks of erg goedkope inrichting	Doorvragen naar wijze van wonen. Hoe is de psychische toestand van de klant?	Overleggen van bewijzen van verhaal klant
Bij huisbezoek blijkt dat er te weinig slaapplekken zijn t.o.v. het aantal bewoners	Doorvragen naar wijze van wonen. Wie slaapt waar? Waar doe je de was? Waar ligt de administratie?	Overleggen van bewijzen van verhaal klant

5. Signalen mogelijk verzwegen inkomsten of vermogen

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
Bezit van bestel- of vrachtauto, dan wel een minibus	Doorvragen naar reden voor gebruik. Waarde?	Vragen naar kentekenbewijs, aankoopbewijs. Informatie kentekens raadplegen in het Suwinet (RDW)
Bezit van een motorrijtuig jonger dan 7 jaar of oldtimers	Doorvragen naar waarde van het motorrijtuig (bezien in samenhang met overig vermogen)	Overleggen aankoopnota, verzekeringspolis, kentekenbewijs. Vraag naar een historisch overzicht van voertuigen van de RDW. Informatie kentekens (RDW). Doe dat ook voor de partners. Raadpleging internet koerslijst ANWB
Bezit van een (sta)caravan	Doorvragen naar de waarde. Sinds wanneer in ei-	Registratiebewijs, kentekenbewijs, verzekeringspolis, contract

	gendom (niet uitgaan van tenaamstelling kenteken, omdat registratie pas sinds 01-09-03 verplicht is). Wijze van gebruik (vakantie / seizoenplaats / stalling)	bij seizoensplaats, naam camping, kosten jaarplaats
Een van de ouders van de cliënt is recentelijk overleden (eventuele erfenis)	Doorvragen naar mogelijke erfenis en wie de zaakwaarnemer / notaris is, hoeveel erfenissen er zijn	Overleggen extra bankafschriften en testament. Vragen verklaring van erfrecht.
Vestiging van bedrijf op adres van klant	Doorvragen naar soort bedrijf op adres klant en relatie tot eigenaar van bedrijf	Vragen naar bewijs relatie met eigenaar bedrijf, bijvoorbeeld huurcontract. Informatie van KvK
Bij huisbezoek (voor bijzondere bijstand) blijkt een dure inrichting van de woning (bijvoorbeeld kunst, antiek, design)	Doorvragen naar wijze van financiering inrichting	Overleggen van aankoopnota's van meubels etc., extra bankafschriften, polis inboedelverzekering.
Onregelmatig verschijnen op scholings-trajecten	Doorvragen naar de reden niet verschijnen en doorvragen naar tijdsbesteding.	Vragen naar verklaring tijdsbesteding.
De klant laat tijdens traject vallen dat hij/zij handeltjes heeft	Doorvragen naar de handeltjes	Vragen naar verklaring tijdsbesteding en het geld wat verdiend wordt. Kijk ook eens op marktplaats.nl
De klant kan niet werken of scholing volgen vanwege andere tijdsbesteding.	Doorvragen naar tijdsbesteding	Vragen naar verklaring tijdsbesteding.
De klant solliciteert bij vrienden	Vragen naar sollicitatie, naar de relatie met de werkgever, vragen naar het soort werk.	Bewijsmateriaal bedrijven. bijvoorbeeld folders en dergelijke
Vaak afwezig vanwege zieke kinderen, zieke moeders of andere zieke personen	Doorvragen naar tijdsbesteding en de rol die klant heeft.	Vragen naar verklaring tijdsbesteding.
Trajecten steeds afbreken door spontaan werk te accepteren via een uitzendbureau	Doorvragen naar tijdsbesteding	Vragen naar verklaring tijdsbesteding

6. Zaakwaarnemer

Signalen	Wat ga ik vragen	Nog niet duidelijk? Extra gegevens vragen
Bij het gesprek is een dubieuze gast aanwezig op verzoek van de klant	Vragen naar rol en relatie van de persoon en naar de naam, het adres en de ID-kaart. Is de gast ook aanwezig bij andere gesprekken en bij welke is dat dan?	De Algemene Wet Bestuursrecht stelt: Artikel 2:1 1. ieder kan zich ter behartiging van zijn belangen in het verkeer met bestuursorganen laten bijstaan of door een gemachtigde laten vertegenwoordigen. 2. Het bestuursorgaan kan van een gemachtigde een schriftelijke machtiging verlangen. Artikel 2:2 1. Het bestuursorgaan kan bijstand of vertegenwoordiging door een persoon tegen wie ernstige bezwaren bestaan, weigeren. 2. De belanghebbende en de in het eerste lid bedoelde persoon worden van de weigering onverwijld schriftelijk in kennis gesteld. 3. Het eerste lid is niet van toepassing ten aanzien van advocaten en procureurs.

4. Praktische tips op internet

Op internet valt ontzettend veel informatie te vinden die gebruikt kan worden voor het beoordelen van het recht op bijstand. Vanzelfsprekend moet er rekening gehouden worden met het protocol "Internetonderzoek door gemeenten".

Zoeksites als: Google, Bing, wieowie.nl, code1000.com zijn handige sites om te starten. Verder zijn er talloze social media sites waar nadere informatie getraceerd kan worden. Te denken valt hierbij aan: facebook.com, twitter.com, google+ etc.

Zoeken kan middels zoekleutels. Denk hierbij aan namen, telefoonnummers, e-mailadressen etc.

Handreiking Handhaving Kostendelersnorm

Samen vernieuwen we de dienstverlening aan werkgevers en werkzoekenden

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Verhuizingen en schijnverhuizingen	6
2.1.	Inleiding en wetgeving	6
2.2.	Definitie schijnverhuizing	6
2.3.	Wanneer geldt het en voor wie?	6
2.4.	Handhavingsaspecten en uitzonderingen	8
2.5.	Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden	8
3.	Commerciële relaties	9
3.1.	Inleiding en wetgeving	9
3.2.	Definitie commerciële relaties	9
3.3.	Wanneer geldt het en voor wie?	10
3.4.	Handhavingsaspecten en uitzonderingen	11
3.5.	Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden	12
4.	Inlichtingenplicht binnen een huishouden	13
4.1.	Inleiding en wetgeving	13
4.2.	Definitie inlichtingenplicht	13
4.3.	Wanneer geldt het en voor wie?	13
4.4.	Handhavingsaspecten en uitzonderingen	14
4.5.	Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden	14
5.	Controle en aantoonplicht	15
5.1.	Inleiding en wetgeving	15
5.2.	Definitie aantoonplicht	15
5.3.	Wanneer geldt het en voor wie?	15
5.4.	Handhavingsaspecten en uitzonderingen	15
5.5.	Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden	16
6.	Huisbezoek	17
6.1.	Inleiding en wetgeving	17
6.2.	Wanneer geldt het en voor wie?	17
6.3.	Handhavingsaspecten en uitzonderingen	18
7.	De privacy van niet-WWB cliënten	19
7.1.	Inleiding en wetgeving	19
7.2.	Wanneer geldt het en voor wie?	19

1. Inleiding

De invoering van de kostendelersnorm is een maatregel die per 1 januari 2015 van kracht wordt als onderdeel van de nieuwe Participatiewet. De bijstand is een vangnet voor mensen die niet in staat zijn om zelf te voorzien in de noodzakelijke kosten van bestaan. In de huidige praktijk blijkt dat het voorkomt dat er binnen één huishouden meerdere bijstandsuitkeringen zijn toegekend, waardoor de totale inkomsten zo hoog worden dat daarmee een levensstandaard ontstaat waaruit meer kan worden betaald dan alleen de noodzakelijke kosten. Het inkomen kan zelfs hoger zijn dan het inkomen van een huishouden met een vergelijkbare samenstelling maar waarbij er slechts één kostwinner is die modaal verdient.

Doel van de handreiking

Deze handreiking brengt de gevolgen van de kostendelersnorm voor de handhavingpraktijk in kaart.

De belangrijkste kenmerken van de kostendelersnorm zijn:

- Iedereen houdt individueel recht op bijstand. Dat betekent dat als één van de huisgenoten (meer) inkomen gaat verwerven, dit geen gevolgen heeft voor de uitkering van de anderen.
- Het aantal mensen in een huishouden is bepalend voor de hoogte van de uitkering. Er is wel een aantal uitzonderingen van mensen die niet meetellen voor de berekening van de kostendelersnorm.
- De hoogte of de aard van het inkomen van de overige leden van het huishouden is niet relevant behalve als het om de echtgenoot (of daarmee gelijkgestelde partner) gaat.

De kostendelersnorm houdt rekening met de voordelen van het delen van de kosten binnen één huishouden. Tegelijk loont het om aan het werk te gaan, omdat het loon niet wordt verrekend met de uitkeringen in het huishouden.

Voor wie geldt de kostendelersnorm?

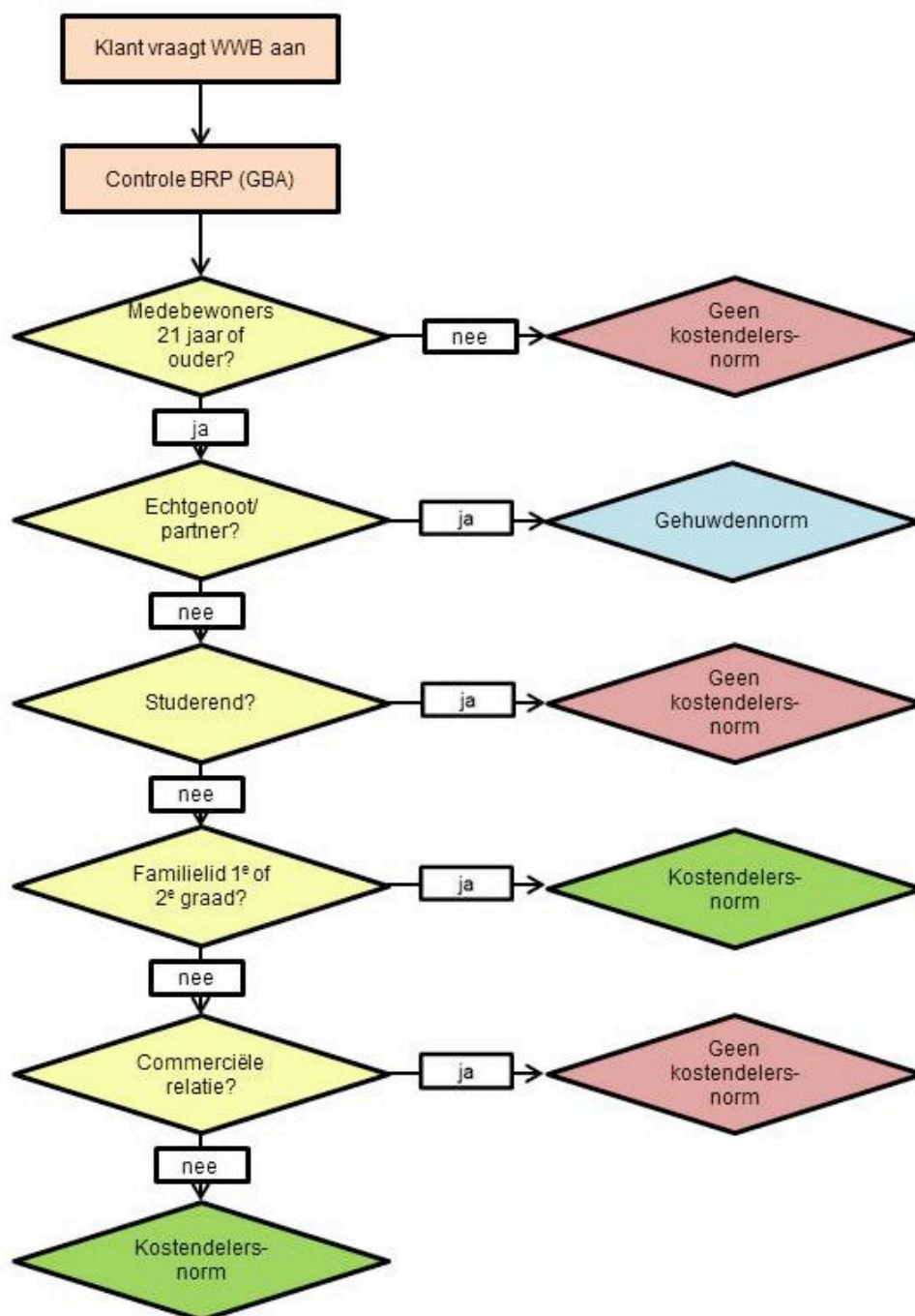
De nieuwe systematiek zal voor elke bijstandsgerechtigde gelden die deel uitmaakt van een huishouden dat uit meerdere meerderjarigen bestaat, uitgezonderd de jongeren van 18 tot 21 jaar. Daarnaast zijn studenten uitgezonderd, evenals commerciële relaties.

De invoering van de kostendelersnorm is voorzien in de Participatiewet per 1/1/2015 voor nieuwe instroom. Voor het zittend bestand en voor de IOAW en IOAZ gaat de kostendelersnorm in op 1 juli 2015. Het stroomschema (op de volgende pagina) leidt naar het antwoord op de vraag of de kostendelersnorm van toepassing is op een cliënt¹.

---

¹ In deze handreiking gebruiken we de term cliënt voor de uitkeringsgerechtigde.

Figuur 1

BRP = Basis Registratie Personen

De kostendelersnorm wordt als volgt berekend:

$$[(40\% + A \cdot 30\%) / A] \cdot B$$

A = het totaal aantal personen dat in dezelfde woning zijn hoofdverblijf heeft;

B = de reknorm

Voor personen van 21 jaar en ouder en jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd, leidt dit tot het volgende beeld.

Huishoudtype	Individuele norm ²		Totale bijstandsnorm indien allen bijstand ontvangen	
Eenpersoonshuishouden	70%	€ 948,18	70%	€ 948,18
Tweepersoonshuishouden³	50%	€ 677,27	100%	€ 1.354,54
Driepersoonshuishouden	43,33%	€ 586,92	130%	€ 1.760,90
Vierpersoonshuishouden	40%	€ 541,82	160%	€ 2.167,26
Vijfpersoonshuishouden	38%	€ 514,73	190%	€ 2.573,63

Tabel 1

Als behalve echtgenoot/partner ook andere medebewoners bestaan, dan valt de klant als gehuwde, onder de kostdelersnorm. De kostdelersnorm in de bijstand geldt ook voor AOW-ers met aanvullende bijstand (AIO).

Het verdient aanbeveling om naast deze Handreiking ook de “Werkwijzer Handhavingsaspecten Rechtmatigheid en Arbeidsverplichting” te lezen als is een inspiratiebron voor de verschillende handhavingwijzen binnen gemeenten:

http://www.divosa.nl/sites/default/files/20130305_Werkwijzer_Handhaving_rechtmatigheid_en_arbeidsverplichting.pdf

Het maken van de juiste afwegingen van geval tot geval behoort tot de expertise van een klantmanager⁴. Daarvoor is het vakmanschap van klantmanagers cruciaal. Door vakmanschap kan binnen de kaders van de wet maatwerk worden geboden.

In deze handreiking worden achtereenvolgens de volgende aspecten uitgewerkt:

- Verhuizingen en schijnverhuizingen
- Commerciële relaties
- AOW-WWB samenwonen
- Inlichtingenplicht binnen een huishouden
- Controle op de aantoonplicht
- Huisbezoek
- De privacy van niet-WWB cliënten

² Normen 1/1/2014, incl. vakantiegeld: € 1354,54

³ In par. 4.3 wordt uitgebreid stilgestaan bij de definitie van een gezamenlijke huishouding.

⁴ Medewerkers die betrokken zijn bij het verstrekken van uitkeringen kunnen binnen verschillende gemeenten onder verschillende functiebenamingen werken. In deze handreiking wordt de benaming van klantmanager gebruikt.

2. Verhuizingen en schijnverhuizingen

2.1. Inleiding en wetgeving

Verhuizen leidt onder de kostendelersnorm tot verandering van het totaalbedrag aan gezamenlijke uitkeringen en tot een wijziging van elke individuele uitkering. Daardoor bestaat het risico dat cliënten een verhuizing melden die feitelijk niet plaatsvindt. Het is dus zaak om goede samenwerkingsafspraken te maken met Burgerzaken (BRP⁵) op het punt van de uit te voeren controles.

Onderstaande tabel laat zien dat bij vertrek (al dan niet werkelijk) van een lid van het huishouden, *dat vervolgens zelfstandig als alleenstaande gaat wonen*, het gezamenlijke inkomen met 40% stijgt.

Totaal aan uitkeringen van alle (voormalige) leden van het huishouden uitgedrukt in percentage van de uitkeringsnorm		
Huishoudtype	Voor verhuizing, 1 huishouding	Na verhuizing van 1 lid, 2 huishoudingen
Tweepersoonshuishouden	100%	140%
Driepersoonshuishouden	130%	170%
Vierpersoonshuishouden	160%	200%
Vijfpersoonshuishouden	190%	230%

Tabel 2

Het kan dus aantrekkelijk zijn dat, bijvoorbeeld het kind van 21 jaar of ouder (fictief) zelfstandig gaat wonen. In het geval er daadwerkelijk een verhuizing plaatsvindt, is dit geen probleem. In het geval het gaat om een zogenaamde schijnverhuizing natuurlijk wel. De vraag is op welke wijze de cliënt gaat aantonen dat het kind zelfstandig is gaan wonen, als dat kind geen uitkeringsrelevantie heeft. In een dergelijk geval kan de klantmanager aanbieden om bij de cliënt een huisbezoek af te leggen om de feitelijke woonsituatie te valideren en verifiëren (zie hoofdstuk 7).

2.2. Definitie schijnverhuizing

Een schijnverhuizing is de situatie waarin een cliënt feitelijk niet is verhuisd, maar wel meldt dat hij is verhuisd.

2.3. Wanneer geldt het en voor wie?

Verhuizingen kunnen van invloed zijn op de hoogte van de uitkering. Daar waar sprake is van een huishouden met cliënten die onder de kostendelersnorm vallen geldt dat niet alleen voor de komende,

⁵ Sinds 6 januari 2014 is de Wet Basisregistratie Personen (Wet BRP) in werking getreden. De BRP (voorheen GBA) is de basisregistratie voor persoonsgegevens.

of vertrekkende partij in het huishouden, maar voor allen die onder de kostendelersnorm vallen. Dus ook voor hen die niet verhuizen.

Het melden van veranderingen in de omstandigheden die bepalend zijn voor de hoogte van de uitkering is een individuele verplichting. Dat betekent in het kader van de kostendelersnorm dat niet alleen het vertrekkende lid, of nieuw lid van de huishouding de verhuizing moet melden, maar iedereen die binnen dezelfde kostendelersnorm een bijstandsuitkering ontvangt. De gemeente moet

dus duidelijk communiceren dat voor het vaststellen van de hoogte van de uitkering de Basis Registratie Personen (BRP) als vertrekpunt wordt genomen, maar dat de uitkeringsgerechtigden te allen tijde een verklaring af moeten leggen over de feitelijke woonsituatie. Die verklaring hoeft niet overeen te stemmen met de BRP-registratie.

Dilemma

Wanneer een lid van het huishouden vertrekt, is het in het belang van iedereen met een bijstandsuitkering onder dezelfde kostendelersnorm om dat te melden. Immers, de hoogte van ieders uitkering zou stijgen. Maar juist in dit geval is een vergissing snel gemaakt. Immers, de achterblijvers kunnen veronderstellen dat de vertrekkende partij meldt (BRP) en dat daarmee de kous af is. Op niet melden staat een maatregel/boete.

Hoe gaat de sociale dienst in een dergelijke situatie handhaven? Het is van belang dat de gemeente daarvoor werkinstructies opstelt.

Weet dat de Wet Eenmalige gegevens Uitvraag (WEU) geen betrekking heeft op artikel 17 WWB maar alleen op 53a WWB. Als de gemeente een heronderzoek doet, mag dus niet gevraagd worden of iemand verhuisd is. Maar een wijziging in de woonsituatie moet iemand altijd zelf doorgeven. Met betrekking tot de BRP is er wel een onderscheid te maken tussen:

1. Informatie die betrekking heeft op de cliënt zelf (verhuizing). Hier is bij niet melden geen sprake van schending inlichtingenplicht mits cliënt de verhuizing heeft gemeld bij Burgerzaken.
2. Informatie over omstandigheden die wel van invloed zijn op de cliënt, maar niet door hem zelf gemeld worden bij Burgerzaken (iemand is op het adres in komen wonen). Dat moet de cliënt wel melden bij zijn sociale dienst.

Toch is het te eenvoudig om te stellen dat in de eerste situatie de inlichtingenplicht *niet* is geschonden. Het wel of niet verplicht doorgeven van informatie kent een grijs gebied. Een voorbeeld:

De cliënt hoeft niet nog eens aan de sociale dienst door te geven dat hij verhuist binnen de gemeente van A naar B als hij dit al aan burgerzaken heeft gemeld. Hij is echter wel verplicht om te melden dat er sprake is van gewijzigde woonkosten / woonlasten omdat dit mogelijk van invloed kan zijn op de hoogte van de uitkering. De bijstandsgerechtigde moet door middel van een verklaring duidelijkheid geven over de feitelijke woonsituatie.

Als cliënt van sociale huurwoning naar sociale huurwoning verhuisd is er feitelijk geen wijziging in de woonkosten (in ieder geval niet een voor de bijstand relevante wijziging, tenzij ook het aantal medebewoners verandert).

2.4. Handhavingsaspecten en uitzonderingen

Bij verhuizingen kunnen zich drie situaties voordoen:

Verhuizing melden			
Feitelijk Verhuizen		Ja	Neen
	Ja	Geen risico	Schending van de informatieplicht
	Neen	Schijnverhuizing	N.v.t.

Tabel 3

Bij handhaving gaat het om het tegengaan van oneigenlijk gebruik en van misbruik. Cliënten hebben belang bij het melden van de fictieve verhuizing omdat dan immers het totaalbedrag aan uitkeringen stijgt. In de handhavingspraktijk moet met de volgende aspecten rekening worden gehouden:

- Goede voorlichting is van groot belang, in het bijzonder voor het zittend bestand. Cliënten uit het zittend bestand hebben een half jaar “gewenningstijd” en zullen dus tijdig op de hoogte gebracht moeten worden zodat zij zich op de nieuwe situatie kunnen voorbereiden. In die voorlichting moet ook duidelijk aandacht gegeven worden aan de gevolgen van het niet tijdig melden van verhuizingen, zowel van zichzelf als van andere leden van het huishouden.
- Goede voorlichting en controle aan de poort bij nieuwe cliënten voorkomt problemen later.
- De inlichtingenplicht geldt bij een verhuizing voor alle leden met een uitkering. Het is niet voldoende dat één van de bijstandsgerechtigden de verhuizing meldt. Hoe hiermee door medewerkers moet worden omgegaan en volledige melding kan worden bereikt, moet in een werkinstructie worden vastgelegd.
- Bij verhuizingen moet worden vastgesteld of er werkelijk sprake is van een verhuizing, of dat het gaat om een schijnverhuizing. De klantmanager kan het aanbod doen om een huisbezoek af te leggen en om de woonsituatie te verifiëren en te valideren (zie H7).
- Toepassen van risicoprofielen en themacontroles, waarbij de inzet van deze middelen wordt vastgelegd in het handhavingsprotocol van de gemeente.

2.5. Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden

Bestandskoppeling wordt (steeds) belangrijker. Als er op het betreffende adres een mutatie plaatsvindt, heeft die in beginsel gevolgen voor het vaststellen van de hoogte van de uitkering. Bestandskoppeling op basis van adres is nodig omdat bij bestandskoppeling op basis van BSN (bijvoorbeeld door het Inlichtingenbureau) er geen signaal naar de sociale dienst gaat als een niet-uitkeringsgerechtigde op het adres komt wonen of juist van het adres vertrekt. In het geval dat de gemeente geen automatische koppeling van gemeentelijke diensten met de BRP heeft, is het zinvol zijn om frequent gegevens uit te wisselen.

3. Commerciële relaties

3.1. Inleiding en wetgeving

Volledig zakelijke relaties zoals (onder)huurderschap en kostgangerschap, blijven voor de kostendelersnorm buiten beschouwing. Het risico bestaat dat mensen het doen voorkomen dat sprake is van een commerciële relatie terwijl daar feitelijk geen sprake van is. Onderstaande tabel laat zien dat het financiële belang van een dergelijke schijnconstructie groot kan zijn:

Huishoudtype	Totaalbedrag aan uitkeringen uitgedrukt in percentage van de uitkeringsnorm, indien allen bijstand ontvangen i.r.t. het aantal commerciële relaties					
	Aantal commerciële relaties	0	1	2	3	4
Tweepersoonshuishouden		100%	140%			
Driepersoonshuishouden		130%	170%	210%		
Vierpersoonshuishouden		160%	200%	240%	280%	
Vijfpersoonshuishouden		190%	230%	270%	310%	350%

Rekenvoorbeeld: in een vierpersoonshuishouden met 2 commerciële relaties (huur € 250 per maand per persoon) is het totaalbedrag aan uitkeringen:

$$240\% * €1354,54 - (2 * €250) = € 2750,90.$$

Het verschil met een vierpersoonshuishouden zonder commerciële relaties bedraagt: $(240\% - 160\%)* \text{norm} - (2 * €250) = €583,63.$

Tabel 4

Hierin ligt de reden om alert te zijn op schijnhuur en die tegen te gaan. Verderop in dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag wat een reële commerciële huurprijs is. De gemeente moet commerciële relaties doorgeven aan de belastingdienst.

3.2. Definitie commerciële relaties

Bij volledig zakelijke of commerciële relaties is sprake van deelname aan het economisch verkeer, waarbij de verhuurder een commerciële prijs vraagt voor de huur van de woning en de geleverde diensten en de huurder deze commerciële prijs betaalt. In deze situaties is het uitgangspunt dat de kosten niet op dezelfde wijze worden gedeeld als met woningdelers die geen onderlinge zakelijke relatie met elkaar hebben.

De volgende categorieën moeten duidelijk onderscheiden moeten worden:

- zakelijke relaties enerzijds (artikel 22a, vijfde lid, onder b) en
- de uitzondering voor degenen die van dezelfde huurder huren anderzijds (artikel 22a, vijfde lid, onder c).

Die laatste categorie valt niet onder het begrip “commerciële relatie”, maar moet als een afzonderlijke uitzondering worden beschouwd. Ze hebben nl ook geen zakelijke relatie (anders dan degenen die

met elkaar een zakelijk contract hebben) maar zijn wel uitgezonderd van de kostendelersnorm. Dit omdat degenen die van dezelfde huurder huren, elk een commerciële prijs betalen aan de verhuurder zodat het onredelijk zou zijn de huurders ten opzichte van elkaar mee te tellen voor de kostendelersnorm.

Ook van belang: bloed- en aanverwanten in de eerste of tweede graad kunnen geen zakelijke relatie hebben: als sprake is van een contract tussen bloed- en aanverwanten, tellen zij toch ten opzichte van elkaar mee bij de kostendelersnorm. Dit is anders als bloed- of aanverwanten elk voor zich van dezelfde verhuurder huren: dan tellen zij niet mee voor elkaar in het kader van de kostendelersnorm.

3.3. Wanneer geldt het en voor wie?

Bij zakelijke relaties is sprake van deelname aan het economisch verkeer, waarbij de verhuurder een commerciële prijs vraagt voor de huur van (een deel van) de woning en de geleverde diensten en de huurder deze commerciële prijs betaalt. In deze situatie zal de cliënt een uitkering ontvangen op basis van de alleenstaanden-norm.

Medebewoners die op basis van een individueel huurcontract een commerciële prijs aan de verhuurder betalen, worden bij de vaststelling van het aantal personen dat in dezelfde woning als de cliënt zijn hoofdverblijf heeft, niet meegerekend in het kader van de kostendelersnorm. Voor zover bewoners op basis van een commerciële overeenkomst met dezelfde verhuurder in de woning hun hoofdverblijf hebben, hebben zij ook onderling indirect een zakelijke relatie. Daarom is ook voor deze situatie een uitzondering gemaakt op de kostendelersnorm. Het feit dat de bewoners eventueel bepaalde voorzieningen delen (bijvoorbeeld hal, keuken en/of badkamer) en er dus van enige kostendeling sprake kan zijn, doet hier niet aan af: dit voordeel is verdisconteerd in de commerciële huurprijs. Bij familieleden in de eerste of tweede graad kan nooit sprake zijn van een commerciële relatie, ook al wordt er een commerciële huurprijs betaald.

De kostendelersnorm is niet van toepassing als inwonenden allen met dezelfde derde een huurovereenkomst hebben. Dat geldt voor bijvoorbeeld studentenhuizen, maar ook voor de situatie waarin mensen met een handicap in een groepswoning wonen. In het licht van de hervorming van de langdurige zorg acht de regering het van belang dat mensen in eerste instantie zelf en met hun sociale omgeving een oplossing proberen te vinden voor hun behoefte aan hulp en ondersteuning.

Voor zover er weliswaar sprake is van een individueel contract, maar er in feite één prijs wordt opgebracht door de bewoners gezamenlijk, met als gevolg dat het deel van elk van hen onder het niveau van een commerciële prijs zakt, wordt niet meer voldaan aan de criteria voor de commerciële relatie en geldt de kostendelersnorm. Dat geldt ook als de cliënt die op basis van een schriftelijke overeenkomst een commerciële prijs aan de (onder)verhuurder of kostgever betaalt, de woning deelt met een of meer personen die niet een dergelijk contract met deze (onder)verhuurder of kostgever hebben afgesloten.

Er moet sprake zijn van een commerciële prijs; dat wil zeggen dat de prijs in verhouding moet staan tot de geleverde prestaties en datgene wat in het commerciële verkeer gebruikelijk is. Dit laatste veronderstelt tevens periodieke aanpassing van de prijs. Als slechts een bijdrage in de kosten of een tegenprestatie voor het mede bewonen wordt geleverd, zoals boodschappen doen of schoonmaken, is geen sprake van een commerciële prijs en is de kostendelersnorm van toepassing. Het bestaan van de overeenkomst en de commerciële prijs moet aan de hand van schriftelijke stukken kunnen worden aangetoond. Betalingen moeten via het digitale bancaire verkeer verlopen en de cliënt moet betalingsbewijzen kunnen overleggen.

3.4. Handhavingsaspecten en uitzonderingen

Voor een zakelijke of commerciële relatie houdt de CRvB de volgende criteria aan:

1. De cliënt moet de zakelijke overeenkomst aantonen, waarbij de wederzijdse rechten en plichten geregeld en nauwkeurig afgebakend zijn.
2. Hij moet desgevraagd op een voor het college eenvoudig te controleren manier aantonen dat hij regelmatig aan de betreffende derde op zakelijke basis een vergoeding betaalt voor de inwoning en / of een vergoeding ontvangt voor de door of namens hem ten behoeve van de huishouding verrichte verzorgende taken. Dit moet door middel van bank- of giroafschriften.
3. Het college van B en W mag een schriftelijk contract verlangen als bewijs van de commerciële relatie.
4. Betrokkenen spreken (daarin) af dat de verschuldigde vergoeding periodiek wordt verhoogd.

Ook als de betrokkenen documenten overleggen waaruit zou moeten blijken dat hun relatie er een is van verhuurder en onderhuurder of kostgever en kostganger, hoeft dat niet te betekenen dat het college hen als alleenstaanden moet aanmerken. Alleen de aanwezigheid van een contract of van bewijsstukken dat huur of kostgeld wordt betaald, bewijst niet dat de cliënten geen gezamenlijke huishouding voeren.

Bij onderhuurders en kostgangers is sprake van een zuiver zakelijke relatie. Daarvan is geen sprake als er een mate van financiële verstrengeling aanwezig is, die verder reikt dan de betaling van de huur of het kostgeld en een wederzijdse verzorging die niet beperkt blijft tot het onderhoud van de gehuurde kamer of de levering van de overeengekomen diensten, zoals de maaltijden of de bewassing.

Zoals dat ook het geval is in andere situaties waarin de betrokkenen beweren niet elkaars partners te zijn, dient het college van B&W een onderzoek in te stellen naar de feitelijke omstandigheden van de betrokkenen. Als daaruit blijkt dat de betrokkenen in werkelijkheid een gezamenlijke huishouding voeren, moet worden geconcludeerd dat de overgelegde stukken een onjuiste weergave zijn van de feitelijke situatie en dat de betrokkenen als partners dienen te worden aangemerkt.

Een niet zakelijke verhouding verandert niet in een zakelijke kostgangerrelatie, enkel door het op schrift stellen van een kostgangerovereenkomst. Wanneer een cliënt en diens partner eerder hebben verklaard een 'man/vrouwrelatie' te hebben dan wel eerder een bijstandsuitkering naar de norm voor gehuwden hebben aangevraagd, is het op een later moment overleggen van een kostgangersovereenkomst onvoldoende bewijs van zo'n zakelijke kostgangersrelatie. Ook hier geldt dat goede voorlichting aan de cliënten en controle aan de poort en verificatie en validatie van nieuwe cliënten veel problemen kunnen voorkomen.

3.5. Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden

Wat is een commerciële huurprijs?

Gemeenten hebben de vrijheid om te bepalen wat onder een commerciële huurprijs verstaan. Het is ondoenlijk om voor elke verhuurde woning of kamer afzonderlijk te bepalen of de huurprijs die betaald wordt "commercieel" is en geen vriendenprijs. Gemeenten moeten zelf beleid maken op de vraag wat zij onder een commerciële huurprijs verstaan. De website van de Huurcommissie biedt daarvoor handvatten: <http://www.huurcommissie.nl/>.

Wat is een commerciële prijs voor kostgangerschap?

Kostgangers en –kostgevers zullen in de praktijk minder voorkomen, voor zover ze aan de kostdelersnorm raken (vaak betreft het familierelaties). Het is lastig om een vast bedrag te noemen omdat er verschillende vormen van kostgangerschap denkbaar zijn. Voor de berekening van de hoogte van het kostgeld kan aangesloten worden bij de Nibud rekenregels: <http://www.nibud.nl/>.

Ter illustratie:

Een kostganger is een soort huurder-plus. De prijs zou dus meer moeten bedragen dan de Commerciële huurprijs. Bij een prijs van € 7,50 per dag voor drie maaltijden, gaat het om € 225 per maand. Samen met de huur van bijvoorbeeld €200 komt de commerciële prijs voor de kostganger op circa € 425 per maand.

In dit voorbeeld is het redelijk om de inkomsten van de kostgever in mindering te brengen op zijn eventuele uitkering. In elk geval voor zover het gaat om het deel dat als Commerciële huur is aan te merken. Tegenover de inkomsten / opbrengsten uit de maaltijden staan extra kosten. Het is de vraag of het materieel zinvol is om ook daar een deel van te korten op de uitkering.

4. Inlichtingenplicht binnen een huishouden

4.1. Inleiding en wetgeving

De inlichtingenplicht voor bijstandsgerechtigden geldt nu ook al. De aanpassing van de norm bij samenwonen voor de AOW, Anw, IOAW, IOAZ en TW heeft geen effect op de administratieve lasten voor burgers, omdat zij zowel onder de oude als onder de nieuwe regels de SVB, gemeente of UWV dienen te informeren over de leefvorm en woonsituatie. Het enige dat verandert, is de hoogte van de op basis van deze gegevens vast te stellen uitkering.

De Participatiewet stelt dat een cliënt op verzoek of onverwijld uit eigen beweging mededeling doet van alle feiten en omstandigheden waarvan hem redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat zij van invloed kunnen zijn op zijn arbeidsinschakeling of het recht op bijstand. Daarom is het zo belangrijk dat de betrokken bijstandsgerechtigden die te maken krijgen met de kostendelersnorm goed worden voorgelicht. Zoals in par. 2.3 al is uiteengezet is het te eenvoudig om te stellen dat in de eerste situatie de inlichtingenplicht niet is geschonden. De verhuizing binnen de gemeente wordt uit het BRP gehaald, maar de eventuele verandering van woonkosten of woonlasten niet en moet dus gemeld worden. Dat geldt alleen als het niet om een reguliere sociale huurwoning gaat. Dan is er namelijk geen relevante wijziging die invloed kan hebben op het recht op bijstand.

4.2. Definitie inlichtingenplicht

De inlichtingenplicht houdt in dat de cliënt de gemeente moet informeren over alles van belang kan zijn voor het recht op de uitkering.

4.3. Wanneer geldt het en voor wie?

Het melden van wijzigingen die invloed hebben op het recht op of de hoogte van de uitkering is een individuele verplichting⁶. Dat betekent dat iedereen die onder de kostendelersnorm valt moet melden bij de gemeente als er iets is gewijzigd in de situatie. Bijvoorbeeld omdat er iemand bij komt of vertrekt, of omdat één van de inwonende stopt met studeren en daardoor wel onder de kostendelersnorm gaat vallen. De gemeente doet er wel verstandig aan om hier op een praktische manier mee om te gaan, om te voorkomen dat het een erg bureaucratisch geheel wordt. Het is daarbij tevens van belang dat hiervoor duidelijke werkinstructies voor de uitvoering worden opgesteld, om bureaucratie te voorkomen en het belang van de cliënt voor ogen te houden.

Dilemma

Kan van cliënten verwacht worden dat ze op de hoogte zijn van alle relevante informatie over hun huisgenoten? Huisgenoten die een studie beginnen of beëindigen, al dan niet tijdelijk, zijn bijvoorbeeld vaak moeilijk te volgen.

⁶ De inlichtingenplicht geldt voor iedereen die inbegrepen is in de kostendelersnorm.

4.4. Handhavingsaspecten en uitzonderingen

Een tweetal punten vragen de aandacht:

- Duidelijke voorlichting aan cliënten over de vraag welke inlichtingen van belang zijn om door te geven. Op zich is dit niets nieuws, maar door invoering van de kostendelersnorm heeft verandering van de samenstelling van de huishouding mogelijk gevolgen voor de hoogte van de uitkering.
- Duidelijke werkinstructies met betrekking tot de wijze waarop men wil omgaan met de individuele inlichtingenplicht in relatie tot sanctionering ingeval hieraan niet voldaan wordt.

4.5. Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden

Voor gemeenten en SVB leidt de kostendelersnorm in de bijstand er toe dat hun applicaties eenmalig moet worden aangepast aan de nieuwe normen.

5. Controle en aantoonplicht

5.1. Inleiding en wetgeving

Aan de cliënt kan door het college gevraagd worden om aan te tonen dat de kostendelersnorm niet van toepassing is, dan wel dat er niet meer dan het door hem gestelde aantal meerderjarige personen in dezelfde woning zijn hoofdverblijf heeft. Dit is nieuw.

De bewijsopdracht wordt met het wetsvoorstel aangepast aan de kostendelersnorm⁷. Met de bewijsopdracht kan het college een bijstandsgerechtigde onder meer vragen om aan te tonen dat hij een alleenstaande of alleenstaande ouder is die niet met één of meer meerderjarige personen in dezelfde woning zijn hoofdverblijf heeft.

Slaagt de cliënt niet in zijn bewijsopdracht, dan kent het college daar waar geen vermoeden van fraude bestaat, de uitkering toe of herziet het de uitkering naar 30% van de in artikel 22a lid 2 Participatiewet bedoelde rekennorm (voorheen 50%).

5.2. Definitie aantoonplicht

Iedereen die onder de kostendelersnorm valt moet aantonen welke andere personen hun hoofdverblijf hebben op hetzelfde adres als waar hij zijn hoofdverblijf heeft. Het gaat zowel om mensen die op dat adres staan ingeschreven in BRP als om mensen die daar wel feitelijk verblijven maar daar niet ingeschreven staan.

5.3. Wanneer geldt het en voor wie?

Deze regels zijn van toepassing op die cliënten van wie wordt aangenomen dat zij onder de kostendelersnorm vallen, maar die stellen dat dit niet het geval (meer) is.

Er is een aantal algemene principes waaraan hieronder aandacht wordt besteed.

- Bij de aanvraag van een WWB-uitkering ligt de bewijslast per definitie bij de aanvrager. Hier geldt de WEU. Dus alle informatie die de gemeente zelf uit administraties kan halen, moeten daaruit gehaald worden. De aanvrager hoeft alleen aanvullende informatie te verstrekken.
- Wanneer bij een lopende WWB-uitkering een WWB-relevante mutatie wordt doorgegeven door de WWB-er zelf of volgt uit de aanlevering van een mutatie door een ketenpartner (bijvoorbeeld BRP en IB) dan ligt de bewijslast ook bij de aanvrager.
- Wanneer bij een lopende WWB-uitkering voor de gemeente onbekende informatie wordt doorgegeven door een tipgever, dan ligt de bewijslast bij de gemeente.

5.4. Handhavingsaspecten en uitzonderingen

Aandachtspunten:

- Er moeten heldere uitvoeringsregels worden opgesteld over de manier waarop de cliënt zijn leef- en woonsituatie kan aantonen. Over welke stukken moeten worden overlegd of op welke wijze vaststelling middels huisbezoek kan plaats vinden. Zie ook de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5.
- De feitelijke woonsituatie kan afwijken van de BRP-registratie.

---

⁷ Eerder moest aangetoond worden dat de woonkosten niet gedeeld konden worden. Het niet meewerken aan een huisbezoek had in dat geval gevolgen voor de toeslag / norm.

- Themacontrole en bestandsvergelijking op basis van risicoprofielen onder de doelgroep binnen de kostendelersnorm op mutaties.
- Bestandsvergelijking onder de cliënten die niet onder kostendelersnorm vallen, controle of er mutaties hebben plaatsgevonden waardoor de cliënt wel onder kostendelersnorm komt te vallen.
- Aandacht voor kostendelers die met z'n tweeën in dezelfde woning verblijven en de mogelijkheid dat zij in de loop van de uitkering een gezamenlijke huishouding gaan vormen. Dit is vooral van belang als één van de twee inkomsten heeft. Mogelijke themacontroles zijn standaard herbeoordeling als één van de twee inkomsten gaat krijgen en een controle op twee kostendelers waarvan één inkomsten heeft.
- Voorlichting aan de cliënten met uitleg van begrippen kostendelers, gezamenlijk huishouding, inlichtingenplicht en de wijze waarop controles en bestandsvergelijkingen plaatsvinden (preventieve werking).

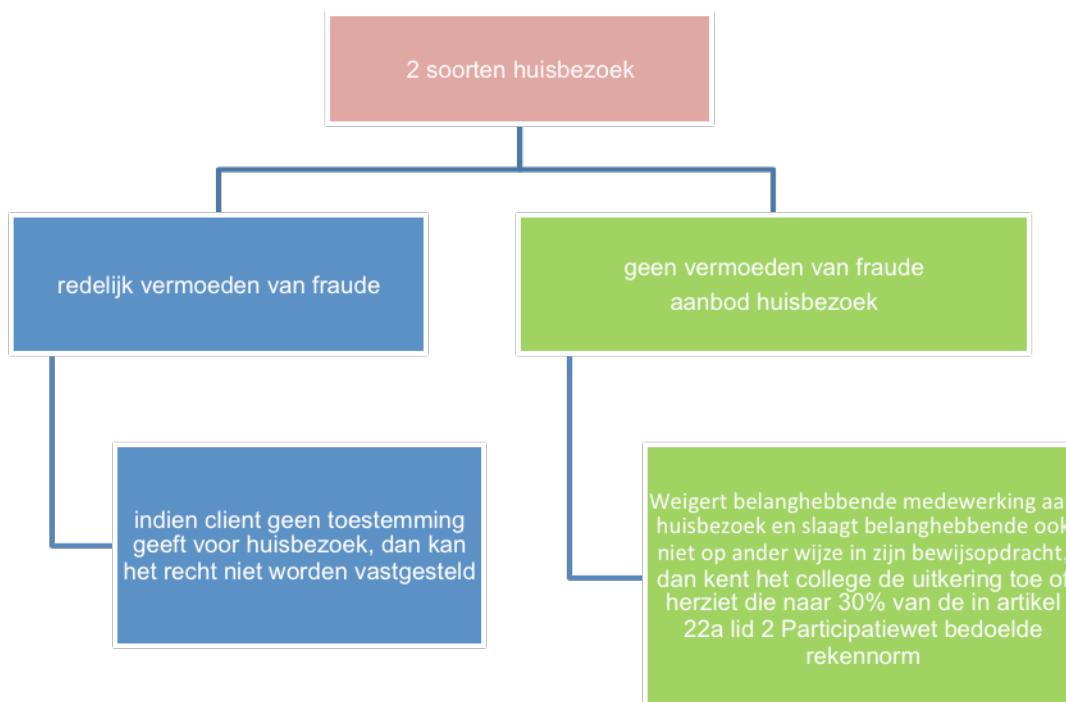
5.5. Bijzonderheden en (organisatorische) randvoorwaarden

Indien in beleidsregels nadere regels zijn geformuleerd betreffende de bewijsopdracht van artikel 53a Participatiewet, dan moeten deze regels worden aangepast conform de wijzigingen van voormalig artikel 53a WWB.

6. Huisbezoek

6.1. Inleiding en wetgeving

Twee Soorten huisbezoek kunnen worden onderscheiden. Als er geen vermoeden is van oneigenlijk gebruik of misbruik kan een aanbod voor een huisbezoek worden gedaan. De gemeente moet de noodzaak van huisbezoek motiveren. Het aanbod kan plaats vinden als er voor de gemeente na administratief onderzoek van de door belanghebbende verstrekte inlichtingen onduidelijkheid blijft bestaan. Hieronder wordt ingegaan op het aanbod van huisbezoek.

Figuur 2

Aan een cliënt kan ook door het college van B en W gevraagd worden om aan te tonen dat de kostendelersnorm niet van toepassing is, dan wel dat er niet meer dan het door hem gestelde aantal meerderjarige personen in dezelfde woning zijn hoofdverblijf heeft. Het college kan daarbij aanbieden om met de toestemming van belanghebbende een huisbezoek af te leggen.

Weigert belanghebbende medewerking aan huisbezoek en slaagt belanghebbende ook niet op ander wijze in zijn bewijsopdracht dan kent het college de uitkering toe of herziet het de uitkering naar 30% van de in artikel 22a lid 2 Participatiewet bedoelde rekennorm. Voorheen ging het om 50% van de toepasselijke norm.

6.2. Wanneer geldt het en voor wie?

Het geldt voor alle cliënten die moeten aantonen dat de het aantal personen in een huishouden conform de bekende informatie is. Zie verder paragraaf 6.3.

6.3. Handhavingsaspecten en uitzonderingen

Aan de volgende punten moet aandacht worden besteed.

- Duidelijke voorlichting aan cliënten welke rechten en plichten zij hebben m.b.t. aanbod huisbezoek en de gevolgen van een weigering. Hierop zijn de gangbare voorwaarden van toepassing, zoals proportionaliteit, subsidiariteit, altijd toestemming vragen enz.
- Van belang is dat de uitvoering op de hoogte is van de twee soorten huisbezoek en de verschillende gevolgen. Ook van belang is dat duidelijk is wanneer er sprake is van een redelijke grond (vermoeden van fraude) gelet op de verschillende gevolgen bij wel of geen vermoeden van fraude en niet meewerken aan huisbezoek.
- Wanneer bij het huisbezoek blijkt dat de feitelijke woonsituatie van een "uitverhuizer" nog steeds op het oude adres is, dan moet de BRP-woning, waar de uitverhuizer staat ingeschreven, ook onderzocht worden. Pas dan is de bewijslast voor de rechter sluitend.

7. De privacy van niet-WWB cliënten

7.1. Inleiding en wetgeving

Om de kostendelersnorm te kunnen bepalen moet bekend zijn wat het aantal meerderjarige personen (ouder dan 20) is dat bij een WWB cliënt onderdeel uitmaakt van de kostendelersnorm. Bovendien moet kunnen worden vastgesteld of de medebewoner al dan niet tot een uitzonderingscategorie behoort waardoor hij niet meetelt.

Persoonsgegevens van medebewoners mogen worden verwerkt (lees verzamelen, vastleggen, bewaren, opvragen en verstrekken door middel van doorzending) wanneer de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan dan wel het bestuursorgaan waaraan de gegevens worden verstrekt. Het college moet de cliënt op de hoogte te stellen van zo verkregen informatie.

Bij het verwerken van de gegevens moet aan een aantal wettelijke verplichtingen worden voldaan. De gemeente:

- mag persoonsgegevens alleen verzamelen en verwerken als daar een goede reden voor is. Of als de betrokken burger toestemming heeft gegeven voor het gebruik van de gegevens;
- mag niet meer gegevens verwerken dan strikt noodzakelijk is voor het uiteindelijke doel;
- mag de gegevens niet gebruiken voor andere doelen dan waarvoor ze zijn verzameld;
- moet de betrokken burger laten weten wat de organisatie met de gegevens gaat doen;
- mag de gegevens niet langer bewaren dan noodzakelijk;
- moet passende technische en organisatorische maatregelen treffen om de gegevens te beschermen;
- moet in veel gevallen de registratie van de persoonsgegevens melden.

7.2. Wanneer geldt het en voor wie?

Gemeenten mogen persoonsgegevens die nodig zijn voor de uitvoering van de wet gebruiken. Voor de kostendelersnorm gaat het om:

- naam,
- adres,
- geboortedatum,
- bsn,
- studie,
- relatie tot hoofdbewoner.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid besteedt in de Verzamelbrief van juli 2014 aandacht aan dit onderwerp.

Wat moet er gedaan worden wanneer bij een huisbezoek iemand wordt aangetroffen die niet bekend is? De bekendheid moet worden verschaft door de cliënt: als eerste regel geldt dat de bijstandsgerechtigde zelf de inlichtingenplicht en medewerkingsplicht heeft zoals neergelegd in artikel 17 WWB. Een aantal instanties en personen heeft ook de verplichting om desgevraagd inlichtingen te verstrekken. Dit staat in artikel 64 WWB.

Dus wanneer bij een huisbezoek iemand wordt aangetroffen die geen cliënt is, dan hoeft die persoon geen inlichtingen te verstrekken. De cliënt zelf moet gevraagd worden of degene die aangetroffen is woonachtig is op het adres. Pas als er twijfels zijn over de juistheid van de verklaring van de cliënt of als de cliënt niets van zich laat horen dan kan aan de betrokkene gevraagd worden om inlichtingen te verstrekken.

Colofon

Uitgave

Stimulansz
Postbus 2758
3500 GT Utrecht
T (030)2982800
F (030)2982801
www.stimulansz.nl
info@stimulansz.nl

Projectleiding

Deze uitgave is gemaakt in opdracht van de Programmaraad

W: www.samenvoordeklant.nl

E: pwet@samenvoordeklant.nl

Eindredactie

Stimulansz

Auteurs

Evelien Meester, Stimulansz
Margriet de Haan, Henk van der Velde, Huub Habets, Wim Heersink, Peter Stoffelen, Peter Haas,
RCF Kenniscentra Handhaving

Eindredactie

Hidde Brink en Hanneke Bakker, Divosa

© RCF kenniscentra Handhaving, mei 2014

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. Stimulansz noch de Programmaraad kan aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Protocol internetonderzoek door gemeenten

auteurs: Ton Plompen en mr Corrie Ebbers

november 2014

Protocol internetonderzoek door gemeenten bij rechtmatigheidsonderzoeken sociale zekerheid

© november 2014

Dit protocol is opgesteld in opdracht van het RCF kenniscentrum handhaving.

Het wordt kosteloos ter beschikking gesteld aan gemeenten. Openbaarmaking en verspreiding zonder bronvermelding is niet toegestaan. Openbaarmaking en vermenigvuldiging van het protocol door middel van kopie of digitalisering of op welke wijze dan ook, voor overige doeleinden is niet toegestaan. Voor hergebruik dient contact opgenomen te worden met het RCF Kenniscentrum Handhaving.

Postbus 90155 - 5000 LH Tilburg – contactpersoon: ad.van.mierlo@tilburg.nl

Inleiding

Definities

- 1**   **Heimelijke waarneming**
- 2**   **Reikwijdte van dit protocol**
- 3**   **Juridisch kader**
- 4**   **Rechtmatigheid van internetonderzoek**
- 5**   **Toepassing internet onderzoek**
  - 5.1**   **Voorwaarden internetonderzoek**
  - 5.2**   **Welke informatie wordt verzameld**
  - 5.3**   **De kwaliteit van de informatie**
  - 5.4**   **Herkomst van de informatie**
- 6**   **Transparantie en de Informatieplicht van de gemeente**
  - 6.1**   **Uitzondering op de informatieplicht**
- 7**   **Geheimhouding**
- 8**   **Bevoegdheden onderzoekers**
- 9**   **Bewaartermijnen**
- 10**   **Rechten van de betrokkene**
- 11**   **Evaluatie en controle naleving**

Bronnen

Bijlage I	Stappenplan
Bijlage II	Dossiervorming

Inleiding

In dit protocol wordt een werkwijze beschreven die houvast biedt om naspeuring te doen op internet in het kader van de controle op de naleving van wettelijke regels door uitkeringsgerechtigden. De werkwijze in dit protocol is in overeenstemming met de eisen zoals gesteld in de Wet bescherming persoonsgegevens, het geeft houvast om binnen de kaders van de wet en binnen de bestaande bevoegdheden informatie te verzamelen op internet.

Onder internet onderzoek wordt verstaan: het zoeken van informatie over personen via het publiekelijk toegankelijke net om bewijs te verzamelen teneinde misbruik en oneigenlijk gebruik van sociale voorzieningen aan het licht te brengen.

Het ligt voor de hand om naast de bestaande bronnen zoals die in de Wet werk en bijstand zijn vermeld, ook op internet informatie te zoeken die een bijdrage kan leveren aan het opsporen van misbruik van sociale voorzieningen.

Als sprake is van het verwerken van persoonsgegevens dan zijn wettelijke regels van toepassing die het gebruik reguleren. Met name als men 'in functie' is zoals een Wwb-consulent en de toezichthouder.

De verantwoordelijke voor deze werkwijze is het College van B&W van de gemeente. Het College is zich ervan bewust dat het verzamelen van informatie, een grote inbreuk vormt op de persoonlijke levenssfeer van de belanghebbende. Daartegenover staat het maatschappelijke belang dat gediend is met het handhaven van de wettelijke regels. Dit protocol wil houvast bieden bij het afwegen van deze twee belangen.

Het College van B&W moet een voorafgaand onderzoek (VO) aanvragen bij het College bescherming persoonsgegevens (CBP) voor die activiteiten waarbij sprake is van heimelijke waarneming door middel van internet onderzoek. Om gemeenten hierbij te ondersteunen en om een zekere mate van uniformiteit in de werkwijze van de sociale diensten te bewerkstelligen, is dit protocol opgesteld. Indien bij de melding van een gegevensverwerking wordt verklaard dat bij het verwerken van gegevens, die door internet onderzoek verkregen zijn, dit protocol gevolgd wordt, zal door het CBP weliswaar een voorafgaand onderzoek ingesteld worden, maar wordt een nader onderzoek niet nodig geacht. Overigens blijft de gemeente zelf verantwoordelijk voor de rechtmatigheid van de gegevensverwerking. Bij structurele wijzigingen in de gegevensverwerking dient de melding bij het CBP eveneens gewijzigd te worden.

Definities

Sociale zekerheidsfraude

Het verstrekken van onjuiste en/of onvolledige gegevens, dan wel het verzwijgen of niet (tijdig) verstrekken van, voor de bepaling van het recht op uitkering en de duur en hoogte van de uitkering relevante gegevens, met als gevolg dat een uitkering geheel of ten dele ten onrechte wordt verstrekt.

Internet onderzoek

Het zoeken van informatie over personen via het publiekelijk toegankelijke internet om informatie en bewijs te verzamelen teneinde misbruik en oneigenlijk gebruik van sociale zekerheidsvoorzieningen aan het licht te brengen.

Open bron

Informatie die voor iedereen rechtstreeks toegankelijk is, waaronder ook informatiebronnen op internet.

Persoonsgegevens

Elk gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon (art. 1 sub a Wbp).

Betrokkene

Degene op wie een persoonsgegeven betrekking heeft (art. 1 sub f Wbp).

Belanghebbende

Degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken (art. 1:2 Awb en art. 5 Wwb)..

Inlichtingenverplichting

Een plicht die op grond van de Wet werk en bijstand op de uitkeringsgerechtigde rust om de uitvoeringsinstantie op zijn verzoek of onverwijld uit eigen beweging alle feiten en omstandigheden mee te delen, waarvan hem redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat zij van invloed kunnen zijn op het recht, de hoogte of de duur van de uitkering of bijstand (art. 17 Wwb).

Informatieplicht

Een plicht die op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens op de verantwoordelijke rust om de betrokkene te informeren over zijn identiteit en de doeleinden van de verwerking waarvoor de gegevens zijn bestemd. De verantwoordelijke verstrekt nadere informatie voor zover dat gelet op de aard van de gegevens, de omstandigheden waaronder zij worden verkregen of het gebruik dat ervan wordt gemaakt, nodig is om tegenover de betrokkene een behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen (art. 33, 34 Wbp).

College bescherming persoonsgegevens

De toezichthoudende autoriteit (www.cbppweb.nl). Heeft tot taak toe te zien op de verwerking van persoonsgegevens overeenkomstig het bij en krachtens de wet bepaalde. Tevens houdt het College toezicht op de verwerking van persoonsgegevens in Nederland, wanneer de verwerking plaatsvindt overeenkomstig het recht van een ander land van de Europese Unie (art. 51 Wbp).

Anoniem internet onderzoek

Degene die internet onderzoek instelt geeft zijn identiteit niet prijs tegenover degene naar wie onderzoek wordt ingesteld.

Afgeschermd (veilig) internet onderzoek

Internet onderzoek doen zonder sporen na te laten. De ingevoerde zoekgegevens, de zoekgeschiedenis, het ip-adres en overige door het systeem gegenereerde informatie worden niet vastgelegd.

1 Heimelijke waarneming

Het verzamelen van informatie over uitkeringsgerechtigden op internet kan aangemerkt worden als een vorm van heimelijk waarnemen. Heimelijke waarneming is het gericht verzamelen van informatie op grond van eigen onderzoek zonder de uitkeringsgerechtigde daarvan op de hoogte te stellen.¹ Daarbij worden gedragingen in beeld gebracht van de uitkeringsgerechtigde en/of de partner, of er worden visuele waarnemingen gedaan. Deze werkwijze heeft tot gevolg dat informatie wordt verzameld zonder de personen, naar wie onderzoek wordt ingesteld, op de hoogte te stellen. In dat geval moet de voorgenomen werkwijze worden voorgelegd aan het CBP voor een rechtmatigheidstoets: Voorafgaand Onderzoek (VO).² Het CBP geeft na het onderzoek in een verklaring aan of de voorgenomen werkwijze rechtmatig is en stelt eventueel voorwaarden aan de werkwijze.

2 Reikwijdte van dit protocol

Dit protocol is van toepassing op de controle van de naleving van de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (loaw), de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (loaz), de Wet Inkomensvoorziening oudere werklozen (low) en soortgelijke vangnetregelingen. Het College van B&W is juridisch verantwoordelijk voor de uitvoering en de handhaving van deze wetten. De handhaving zoals hier bedoeld heeft een bestuursrechtelijk karakter.

Bestuursrechtelijk

Binnen het bestuursrecht heeft het College van B&W het gezag en het beheer over het gebruik van informatietechnologie en de daarmee verkregen informatie. B&W blijven op grond van de Wet werk en bijstand en de Wet bescherming persoonsgegevens de verantwoordelijke voor de verwerking van de daarmee verkregen informatie.³

De Procesbeschrijving 'Heimelijke waarneming door sociale diensten' uit 2007 volgt dit uitgangspunt ook. Conformereren aan het hier voorliggende protocol internet onderzoek houdt in dat het College van B&W tevens de werkwijze volgt zoals beschreven in de procesbeschrijving Heimelijke Waarneming door sociale diensten, welke van toepassing blijft.⁴

Internet onderzoek in het kader van de Wet werk en bijstand is een exclusieve bestuursrechtelijke aangelegenheid. Alle handelingen spelen zich af in het kader van de uitvoering van de publiekrechtelijke taak, ook als er een terugvordering moet worden gedaan.

Dit protocol is daarom voor wat betreft de inzet van internet onderzoek en de verwerking van de verkregen informatie, alleen van toepassing op het gezag van B&W over de inzet van dit middel binnen het bestuursrecht.

Na het internet onderzoek kan blijken dat, gezien de zwaarte van de fraude, de zaak moet worden overgedragen aan het OM in het kader van het vastgestelde vervolgingsbeleid. Hiermee is de grens bereikt van de bevoegdheid zoals die in dit protocol is beschreven.

---

¹ art. 31, lid 1, onderdeel b, Wbp

² art. 31 Wbp

³ zie College bescherming persoonsgegevens 9 oktober 2002, z2002-0477

⁴ vindplaats: cbpweb.nl – 20 dec. 2007

3 Juridisch kader

Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp)

Op de hier beschreven werkwijze is allereerst de Wet bescherming persoonsgegevens van toepassing voor zover bepaalde onderwerpen niet expliciet in de Wwb zijn geregeld. Onderwerpen die niet in Wwb geregeld zijn worden geregeerd door de bepalingen uit de Wbp, zoals de informatieplicht van de verantwoordelijke, het recht op inzage en correctie van de belanghebbende, de eis van beveiliging en de meldplicht bij het CBP.

Wet werk en bijstand (Wwb)

Daarnaast zijn de verplichtingen uit de Wet werk en bijstand en aanverwante regelingen (loaw, loaz) van toepassing. Deze wetten vormen de rechtmatige grondslag van het optreden van de medewerkers sociale zaken van een gemeente.

Algemene wet bestuursrecht (Awb)

De bepalingen uit de Algemene wet bestuursrecht zijn van toepassing bij het nemen van een besluit en op de bevoegdheden van de toezichthouder (hoofdstuk 5 Awb Handhaving).

4 Rechtmatigheid van internetonderzoek

De medewerker sociale zaken is als ambtenaar gebonden aan de bepalingen van de Wet werk en bijstand en de Wet bescherming persoonsgegevens.

De Wet werk en bijstand vormt de grondslag voor het doen van rechtmatigheidsonderzoek. In *hoeverre* een inbreuk gemaakt kan worden op de persoonlijke levenssfeer, is een afweging van de noodzaak tot het instellen van onderzoek en van proportionaliteit (evenredigheid) en subsidiariteit (is een lichtere inbreuk mogelijk).⁵ Deze eisen zijn neergelegd in art. 8 Wbp.

Bij aanvraag van een uitkering rust op de uitkeringsgerechtigde een strikte inlichtingenplicht: *Om in aanmerking te komen voor een uitkering of bijstand of om een uitkering of bijstand te behouden gelden voor alle uitkeringswetten inlichtingenverplichtingen. De belanghebbende is verplicht om de uitvoeringsinstantie op zijn verzoek of onverwijld uit eigen beweging alle feiten en omstandigheden mee te delen, waarvan hem redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat zij van invloed kunnen zijn op het recht, de hoogte of de duur van de uitkering.*⁶

Vervolgens worden gegevens van uitkeringsgerechtigden geverifieerd in zowel landelijke bronnen zoals de RDW, het Kadaster, het energiebedrijf, het Handelsregister e.d. Ook lokale bronnen kunnen geraadpleegd worden waaronder verhuurders van woningen, energiebedrijven en de voormalige werkgever (art. 63 en 64 Wwb⁷). Voordat internet onderzoek wordt ingesteld worden altijd deze bronnen geraadpleegd met als doel om bepaalde personen te selecteren van wie op basis van verkregen informatie uit deze bronnen, het recht op uitkering moet worden onderzocht. Op het moment dat uit de gegevensuitwisseling o.g.v. art. 64, indicaties voor fraude aan het licht zijn gekomen, kan nader onderzoek noodzakelijk zijn. In een dergelijke situatie kunnen gegevens op individueel

---

⁵ Overheidshandelen dat burger aantast in fundamenteel recht moet berusten op nationale rechtsregel die voldoende toegankelijk is, voldoende voorzienbaar in zijn gevolgen en voldoende procedurele waarborgen bevat tegen willekeurige aantasting (EHRM 12-1-2010 LJN BL6886, NJ 2010, 325 met nt. Dommering). Dit geldt mn wanneer sprake is van heimelijke waarnemingen en/of onderzoek (EHRM 21-6-2011, nr. 30194/09). Zie ook LJN BW8856.

⁶ blz. 19 Besluit aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving, 13-12-2012.

⁷ inlichtingenplicht instanties art. 63 en 64 Wwb.

niveau worden onderzocht op internet. Internetonderzoek is dus een vorm van een dergelijk nader onderzoek.

De inbreuk op de belangen van de betrokkene mag niet onevenredig zijn in verhouding tot het met de verwerking te dienen doel. Deze toets speelt een rol wanneer het gaat om de toepassing van een bevoegdheid tot het verkrijgen van persoonsgegevens, waarbij een inbreuk op een grondrecht aan de orde is. Dit vergt een belangenafweging aan de hand van de omstandigheden van het concrete geval. Het subsidiariteitsbeginsel betekent dat het doel waarvoor persoonsgegevens worden verwerkt in redelijkheid niet op een andere, voor de betrokkene minder nadelige wijze, kan worden bereikt.

5 Toepassing internet onderzoek

Bij het voornemen tot het verzamelen en verifiëren van gegevens over een uitkeringsgerechtigde door middel van internet dienen dus in beginsel altijd eerst de bronnen geraadpleegd te worden zoals hierboven beschreven, en opgesomd in art. 63 en 64 Wwb. Dit brengt het subsidiariteitsprincipe met zich mee en vloeit voort uit de toepassing van de wet en art. 53a lid 1 van de Wwb. Bronnen zijn toegankelijk bijvoorbeeld via Suwi-inkijk en het Inlichtingenbureau.

Het raadplegen van bronnen in het kader van art. 63 en 64 Wwb gebeurt met als doel om bepaalde personen te selecteren van wie op basis van de verkregen informatie uit deze bronnen, het recht op een uitkering nader moet worden onderzocht. Op het moment dat uit de gegevensuitwisselingen, als bedoeld in bijvoorbeeld art. 64 Wwb, indicaties voor fraude aan het licht zijn gekomen, kan nader onderzoek noodzakelijk worden geacht. In dergelijke situaties kunnen gegevens van de uitkeringsgerechtigde op individueel niveau worden onderzocht op internet. Internetonderzoek is dus een vorm van een dergelijk nader onderzoek, en heeft als doel om informatie te verzamelen dat kan dienen als bewijs voor misbruik en oneigenlijk gebruik van sociale voorzieningen. Het benutten van de specifieke wettelijke mogelijkheden voordat wordt overgegaan tot internetonderzoek, vloeit dus voort uit de verschillende doelstellingen van de hierboven genoemde gegevensverwerkingen. Vanuit het oogpunt van proportionaliteit mogen alleen de gegevens worden onderzocht van personen waarvan, als gevolg van de wettelijke mogelijkheden voor de uitwisseling van persoonsgegevens, duidelijke indicaties voor fraude naar voren zijn gekomen. Het preventief raadplegen van bronnen op internet, bijvoorbeeld bij het in behandeling nemen van een aanvraag om uitkering, vindt niet plaats. Als er geen indicatie voor fraude is zou het gericht zoeken disproportioneel zijn. In het kader van de subsidiariteit dient voorts te worden afgewogen of het doel (het verzamelen van bewijs voor fraude) ook op een andere, voor de betrokkene minder ingrijpende wijze, plaats kan vinden.

Een vermoeden is gegrond als dat redelijkerwijs uit de feiten en omstandigheden voort vloeit. Dit vermoeden kan gebaseerd zijn op fraudemeldingen, eigen waarneming van gedragingen of informatie uit overige bronnen zoals (anonieme) tips.

De afwegingen die leiden tot het instellen van internet onderzoek zijn beschreven in het werkproces (bijlage I Stappenplan) en worden daarin gedocumenteerd.

5.1 Voorwaarden internetonderzoek

Het internet onderzoek vindt plaats onder de volgende voorwaarden:⁸

- Er is altijd een gegrond vermoeden van misbruik/fraude (noodzakelijkheidseis). Internet onderzoek wordt *niet* preventief, bijvoorbeeld bij de aanvraag van een uitkering, ingezet;
- Allereerst wordt de subsidiariteitstoets toegepast: er is geen minder ingrijpend middel voor handen om de vermoedens van misbruik te onderzoeken;
- Er vindt een belangenafweging plaats waarbij getoetst wordt of internet onderzoek proportioneel is. Daarbij wordt o.a. rekening gehouden met de verwachting van de betrokkene; of hij/zij zich op internet in een strikt privédoelgebied bevindt (reasonable expectation of privacy) bv een social media site of een datingsite.⁹ Er vindt *geen* uitlokking plaats door te reageren en de onderzoeker benadert de uitkeringsgerechtigde niet onder een valse naam of hoedanigheid;
- Het onderzoek vindt plaats in voor iedereen rechtstreeks toegankelijke openbare bronnen, dus niet op afgeschermd social media- of datingsites;
- De duur van de waarnemingen op internet is incidenteel en kortstondig en wordt, afhankelijk van de feiten, binnen een vooraf afgebakende periode van 3 tot 6 weken uitgevoerd en kan binnen die periode eventueel herhaald worden (proportionaliteit);¹⁰
- De informatie die wordt verzameld via internet vindt doelgericht plaats en heeft betrekking op:
  - de identiteit van de belanghebbende;
  - de leefvorm;
  - het inkomen;
  - het vermogen;
  - de inzet van de belanghebbende naar arbeidstoeleiding.

Het internetonderzoek wordt ingezet als er een reëel vermoeden van sociale zekerheidsfraude is, in de vorm van objectiveerbare feiten die aanleiding geven de bevoegdheden toe te passen. Deze afweging wordt in elk individueel, concreet geval gemaakt en verantwoord in het onderzoeksdossier.

5.2 Welke informatie wordt verzameld

Als er een concreet vermoeden van sociale zekerheidsfraude bestaat dan wordt gericht gezocht naar informatie die betrekking heeft op:

- de identiteit van de belanghebbende;
- de leefvorm;
- het inkomen;
- het vermogen;
- de inzet van de belanghebbende naar arbeid(stoeleiding).

---

⁸ deze voorwaarden zijn gebaseerd op rechterlijke uitspraken, zie 'Juridische verkenning, *internet onderzoek*', mr Corrie Ebbers, in opdracht van het RCF kenniscentrum handhaving, 2013

⁹ HR 9 januari 1987 NJ, 1987, 982 en LJN: BU4711

¹⁰ De duur van de waarneming en de periode waarin dit plaats vindt dient zo kort mogelijk te zijn, afhankelijk van de feiten 3 tot maximaal 6 weken.

Het gaat hierbij dus om informatie die noodzakelijk is om het recht op en de hoogte van de uitkering vast te stellen.

5.3 De kwaliteit van de informatie

Bij het verzamelen van informatie uit bronnen op internet speelt de juistheid van de gegevens een grote rol.

- In de eerste plaats moet de onderzoeker zich ervan verzekeren dat de informatie die gevonden wordt, betrekking heeft op de uitkeringsgerechtigde(n) die onderwerp van onderzoek vormt. De identiteit wordt vastgesteld aan de hand van de informatie zoals die bij de gemeente bekend is in de basisregistratie personen.
- In de tweede plaats moet de informatie betrouwbaar zijn, juist en nauwkeurig. Informatie die op internet wordt gevonden wordt op juistheid gecontroleerd in de bronnen die al beschikbaar zijn (zie art. 63 en 64 Wwb) en bij de belanghebbende zelf. Zachte informatie die niet te verifiëren is wordt niet gebruikt maar verwijderd. Informatie mag niet verouderd zijn (> 1 jaar).
- In de derde plaats moet de informatie relevant zijn en niet bovenmatig. De informatie moet relevant zijn voor de vaststelling van het recht op en de hoogte van de uitkering zoals beschreven onder 5.2.

De onderzoeker beschrijft in het onderzoeksrapport welke maatregelen hij heeft genomen om de juistheid van de gegevens te onderzoeken. Informatie die bij het onderzoek ter kennis komt van de onderzoeksambtenaar maar niet relevant is voor de vaststelling van het recht op uitkering, wordt genegeerd, niet in het dossier opgenomen en direct vernietigd.

5.4 Herkomst van de informatie

In het onderzoeksdossier wordt vastgelegd uit welke bron de informatie afkomstig is en er wordt een kopie gemaakt (bewijs) van de informatie die voor het vaststellen van het recht op uitkering relevant is.

6 Transparantie en de Informatieplicht van de gemeente

Transparantie

In het kader van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur dient het optreden van een gemeente kenbaar en voorzienbaar te zijn. Aan deze vereisten wordt ondermeer voldaan door het opstellen van een verordening welke openbaar is en waarin de gemeente haar beleid m.b.t. de controle op de naleving van de Wwb beschrijft.¹¹ Ook wordt de betrokkene gewezen op de melding van de gegevensverwerking bij het CBP.

Informatieplicht

Bij aanvraag van de uitkering.

Voor de betrokkene moet helder zijn wat er met zijn gegevens gebeurt. Op het moment dat een betrokkene een uitkering aanvraagt, deelt de verantwoordelijke, voor het moment van de verkrijging, de betrokkene zijn identiteit en de doeleinden van de verwerking mede. De

---

¹¹ art. 8a Wwb

verantwoordelijke verstrekt nadere informatie voor zover dat gelet op de aard van de gegevens, de omstandigheden waaronder zij worden verkregen of het gebruik dat ervan wordt gemaakt, nodig is om tegenover de betrokkene een behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen.¹² Het is dus van belang dat de uitkeringsgerechtigde zo snel mogelijk goed en volledig geïnformeerd wordt. Dit kan bijvoorbeeld:

- in algemene bewoordingen bij het eerste contact met een cliënt, voordat gegevens worden vastgelegd;
- in een folder;
- in standaardformulieren.

De informatieplicht is niet van toepassing als de vastlegging van persoonsgegevens wettelijk is voorgeschreven. In sommige gevallen zal het zo zijn dat de sociale dienst gegevens verkrijgt op grond van een wettelijke verplichting. In veel gevallen is er echter geen sprake van een verplichting tot, maar een bevoegdheid om gegevens te verwerken. De sociale dienst verwerkt in die gevallen de betreffende gegevens voor de goede uitvoering van de publiekrechtelijke taak. Hiervoor blijft de informatieplicht gelden.

Er dient altijd aantekening gemaakt te worden van het feit dat de betrokkene geïnformeerd is. Zonder registratie kan niet gecontroleerd worden of aan de informatieplicht is voldaan.

Informatieplicht bij internet onderzoek

Bij internet onderzoek wordt de informatie niet direct van de betrokkene verkregen. In dat geval informeert de verantwoordelijke de betrokkene over zijn identiteit en de doeleinden van de verwerking waarvoor de gegevens zijn bestemd: of op het moment van vastlegging van hem betreffende gegevens, of (wanneer de gegevens bestemd zijn om te worden verstrekt aan een derde) uiterlijk op het moment van de eerste verstrekking. De verantwoordelijke verstrekt nadere informatie voor zover dat gelet op de aard van de gegevens, de omstandigheden waaronder zij worden verkregen of het gebruik dat ervan wordt gemaakt, nodig is om tegenover de betrokkene een behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen.¹³ Als geen fraude geconstateerd is, wordt de uitkeringsgerechtigde ook over deze waarnemingen geïnformeerd. Ook in dit geval wordt aantekening gemaakt van het feit dat de betrokkene geïnformeerd is, of wordt een kopie van de brief aan betrokkene bewaard.

6.1 Uitzondering op de informatieplicht

Uitgangspunt is dus dat een betrokkene terstond over de waarnemingen wordt geïnformeerd, maar bij internet onderzoek is één van de uitzonderingen op grond van artikel 43 Wbp van toepassing. Volgens dit artikel kan de informatieplicht buiten toepassing blijven voorover dit noodzakelijk is in het belang van:¹⁴

- de veiligheid van de staat;
- de voorkoming, opsporing en vervolging van strafbare feiten (tijdens het onderzoek);
- gewichtige economische en financiële belangen van de staat en andere openbare lichamen;
- het toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften die zijn gesteld ten behoeve van de belangen, bedoeld onder b en c, of
- de bescherming van de betrokkene of van de rechten en vrijheden van anderen.

Na afronding van het fraudeonderzoek waarbij heimelijke waarnemingen zijn verricht, is de actieve informatieplicht weer van toepassing. Nadat het onderzoek is afgerond kan niet

---

¹² art. 33 Wbp

¹³ art. 34 Wbp

¹⁴ art. 43 Wbp

langer een beroep op de uitzondering, artikel 43 b Wbp, worden gedaan. Bij internet onderzoek is sprake van controleactiviteiten in het kader van het toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften. Het controlebelang rechtvaardigt in eerste instantie het niet actief informeren van de betrokkenen. In de loop van een onderzoek kan het internetonderzoek leiden tot daadwerkelijke persoonscontroles. Deze controles vinden plaats binnen de daarvoor toegekende wettelijke bevoegdheden en waarborgen. Dit betekent dat de

betrokken ambtenaar zich legitimeert en de controleresultaten bekend maakt volgens de daarvoor gebruikelijke procedures.

Wanneer een (tijdelijk) beroep gedaan wordt op artikel 43 Wbp zijn compenserende waarborgen van belang. Deze waarborgen zijn vastgelegd in de bijlage Stappenplan. Onder meer is daarin opgenomen dat betrokkene altijd geïnformeerd wordt: zowel in de situatie dat gebleken is dat er sprake is van fraude, als in de situatie waarin geen fraude wordt geconstateerd. In alle gevallen wordt de betrokkene binnen drie maanden na afloop van het onderzoek op de hoogte gesteld van de onderzoeksactiviteiten en de overwegingen die hebben geleid tot het verrichten van het internet onderzoek.

Na controle van de fraudesignalen wordt een besluit genomen zoals het wel of niet intrekken of terugvorderen van de uitkering of het opleggen van een boete. Voorzover ten gevolge van de waarneming wijziging van rechten of plichten plaatsvindt, staat voor de belanghebbende de rechtsbescherming open o.g.v. de Algemene wet bestuursrecht.

7 Geheimhouding

Op degene die internet onderzoek uitvoert rust een geheimhoudingsplicht. Als de ambtenaar 'in de uitvoering van zijn taak kennis neemt van informatie waarvan hij de vertrouwelijkheid moet begrijpen' dan gebruikt hij die informatie alleen voor zover die noodzakelijk is voor de uitvoering van de wet. Uiteraard mag informatie wel worden gedeeld met collega's die direct betrokken zijn bij de onderzoekscasus en als het delen van informatie uit de taak van de ambtenaar voortvloeit.¹⁵

8 Bevoegdheden onderzoekers

Functionarissen die internet onderzoek toepassen worden geïnformeerd omtrent de werkwijze in dit protocol. Zij worden er nadrukkelijk op gewezen dat het onderzoek uitsluitend is toegestaan binnen de regels van dit protocol en de bestaande interne gemeentelijke procedures en voorschriften. De functionarissen die internet onderzoek verrichten of in dat kader persoonsgegevens verwerken zijn daartoe bevoegd op grond van geldende wet- en regelgeving. Deze bevoegdheden zijn opgenomen in art. 53a en 76a van de Wet werk en bijstand en art. 5:11 t/m 5:20 van de Algemene wet bestuursrecht.

9 Bewaartermijnen van dossiers

Alle keuzes die na het internet onderzoek worden gemaakt, waaronder ook de vaststelling dat uit onderzoek niet gebleken is dat misbruik is gemaakt, wordt in het dossier opgenomen (zie bijlage Stappenplan).

De informatie die via internet onderzoek is verkregen en waar fraude of misbruik uit blijkt, wordt drie jaar nadat het onderzoek is afgerond vernietigd. Alleen een aantekening van het resultaat, dat fraude is gepleegd, wordt 20 jaar bewaard. Deze termijn hangt samen met het recht op inzage en de verplichte bewaartermijnen: alle afgesloten dossiers van sociale zaken dienen twintig jaar na beëindiging van de uitkering bewaard te blijven. De bewaartermijn

---

¹⁵ artikel 2:5 Awb jo art. 65 Wwb en art. 12 Wbp

betreft informatie over materiële bijstand, immateriële bijstand en inkomstenopgaven en is een wettelijke verplichting die voort vloeit uit de Archiefwet.¹⁶

Wanneer een burger ten onrechte bijstand heeft ontvangen, kan dit tot maximaal twintig jaar later nog teruggevorderd worden. De datum waarop de termijn van terugvordering ingaat wordt bepaald door het tijdstip waarop alle gegevens over de teveel ontvangen bijstand bekend zijn. Aan de hand van deze gegevens moet de sociale dienst binnen vijf jaar besluiten of ze tot terugvordering overgaat. Als men ten onrechte bijstand heeft ontvangen door een fout van de sociale dienst, is de termijn voor terugvordering twee jaar.

Als uit onderzoek géén misbruik, oneigenlijk gebruik of fraude blijkt dan worden de onderzoeksresultaten drie maanden na afronding van het onderzoek vernietigd. In alle gevallen worden onderzoeksresultaten niet verwijderd zonder dat de betrokkene is geïnformeerd.

Bijlage I en II maken onlosmakelijk deel uit van het dossier.

10 Rechten van de betrokkene

Het recht op inzage en correctie van de betrokkene zijn onverkort van toepassing als informatie wordt verzameld door middel van internet onderzoek.¹⁷

Recht op informatie

Bij het informeren van de betrokkene wordt kenbaar gemaakt dat informatie is verzameld door raadpleging van bronnen op internet.

Recht op inzage

Als een betrokkene om inzage in het dossier verzoekt wordt aan dit verzoek binnen vier weken voldaan en op verzoek wordt een kopie of afschrift verstrekt. Bepaalde informatie in het dossier kan afgeschermd worden van het recht op inzage, bijvoorbeeld als in het dossier informatie van derden is opgenomen die afscherming verdienen, denk hierbij aan derden die een fraude signaal hebben afgegeven.¹⁸

Recht op correctie

Als na inzage blijkt dat gegevens feitelijk onjuist, voor het doel onvolledig of niet ter zake dienend zijn opgenomen, heeft de betrokkene het recht om correctie of verwijdering te verzoeken. Aan dit verzoek wordt binnen vier weken voldaan.

De verantwoordelijke is verplicht om, in het geval persoonsgegevens zijn verbeterd, aangevuld, verwijderd of afgeschermd, de ontvangers aan wie gegevens zijn verstrekt van de wijziging in kennis te stellen. Bijvoorbeeld als het dossier ondertussen is overgedragen aan andere gemeente bij verhuizing van de uitkeringsgerechtigde.

Er wordt een overzicht bij gehouden van de verstrekkingen aan andere partijen voor de duur van 3 jaar na de datum van verstrekking.

Rechtsbescherming

Een beslissing op een verzoek om inzage of correctie is een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht en wordt met mandaat van het College van B&W genomen.

---

¹⁶ *Vaststelling selectielijst voor archiefbescheiden van gemeentelijke en intergemeentelijke organen opgemaakt of ontvangen vanaf 1 januari 1996 Staatscourant 20 december 2005, nr. 247*

¹⁷ art. 35 t/m 39 Wbp

¹⁸ art. 35 lid 3 Wbp

11 Evaluatie en controle naleving

Periodiek wordt de werkwijze die op grond van dit protocol wordt uitgevoerd geëvalueerd. Van deze evaluatie wordt schriftelijk verslag uitgebracht aan de verantwoordelijke van de afdeling handhaving. Indien nodig treft deze maatregelen tot herstel van geconstateerde tekortkomingen en brengt daarvan verslag uit aan de verantwoordelijke wethouder of de interne toezichthouder.

Controle op de naleving van dit protocol door medewerkers van de gemeente, wordt meegenomen in de interne controle systematiek zoals die bij de gemeente gebruikelijk is en past binnen het gemeentebrede informatiebeveiligingsbeleid.

Bronnen

Wet werk en bijstand, Staatsblad 2003, 375

Wet bescherming persoonsgegevens Staatsblad 2000, 302

Procesbeschrijving 'Heimelijke waarneming door sociale diensten' Stimulansz 2007

'Juridische verkenning, *internet onderzoek*', mr Corrie Ebbers, maart 2013, in opdracht van het RCF Kenniscentrum Handhaving; een uitgebreide juridische toets die ten grondslag ligt aan dit protocol

Aanwijzing sociale zekerheidsfraude Stcrt. 2012, 26827

Besluit aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving, 13-12-2012

www.cbppweb.nl - College bescherming persoonsgegevens

© november 2014

Dit protocol is opgesteld in opdracht van het RCF kenniscentrum handhaving en wordt regelmatig geactualiseerd. Het wordt kosteloos ter beschikking gesteld aan gemeenten. Openbaarmaking en verspreiding zonder bronvermelding is niet toegestaan. Openbaarmaking en vermenigvuldiging van het

protocol door middel van kopie of digitalisering of op welke wijze dan ook, voor overige doeleinden is niet toegestaan. Voor vragen of verzoeken omtrent hergebruik kunt u contact opnemen met het RCF Kenniscentrum Handhaving, Postbus 90155, 5000 LH Tilburg, contactpersoon: ad.van.mierlo@tilburg.nl

BIJLAGE I Stappenplan toepassing internet onderzoek

(dit stappenplan maakt deel uit van het dossier, bewaartermijn 3 jaar na afronding onderzoek. Als geen misbruik of fraude is gebleken: drie maanden)

Bij het voornemen tot het verzamelen en verifiëren van gegevens over een uitkeringsgerechtigde op internet dienen in beginsel altijd eerst de bronnen geraadpleegd te worden zoals opgesomd in art. 64 Wwb. Dit brengt het subsidiariteitsprincipe met zich mee: men dient eerst de minst ingrijpende weg te bewandelen.

Als er geen aanleiding is om te twifelen aan de juistheid van die informatie, dan is er geen grond (noodzaak) om nader onderzoek te doen in andere bronnen zoals die via internet toegankelijk zijn. Het preventief raadplegen van bronnen op internet, bijvoorbeeld bij het in behandeling nemen van een aanvraag om uitkering, vindt niet plaats. Er is dan geen noodzaak tot het instellen van internet onderzoek.

Stap 1 Regulier onderzoek:

Naar aanleiding van een

- rechtmatigheidsonderzoek d.d. .... /nee
- anders namelijk: (geef aan: aanleiding, datum en onderzoek)

Acties ondernomen

A) indicatie van fraude aan de hand van:

- risicoprofiel
- themaconrole

B) Bewijs verzamelen

- raadplegen bestaande bronnen (zie art. 63, 64 Wwb en Suwinet)
- samenloop signalen Inlichtingenbureau
- huisbezoek
- inlichtingen belanghebbende zelf

Toets subsidiariteit:

Als er na stap B, de reguliere controle twijfel blijft bestaan over de juistheid van de bij de gemeente bekende informatie, kan internet onderzoek ingesteld worden. Er is namelijk geen minder ingrijpend middel voor handen om de vermoedens van misbruik te onderzoeken.

Stap 2 De noodzakelijkheidstoets

Onderbouw het gegrond vermoeden van misbruik door feiten en omstandigheden:

Dit blijkt uit de feiten en omstandigheden van stap 1 en uit een melding, eigen waarneming van gedragingen, gegevens uit overige bronnen) ..., ..., ..., ..., ..., ..,

Noodzakelijkheidseis:

Er is een gegrond vermoeden nodig dat de door de belanghebbende verstrekte gegevens niet, niet meer, juist of volledig zijn. Een vermoeden is gegrond als dat redelijkerwijs uit de feiten en omstandigheden voort vloeit. Dit vermoeden kan gebaseerd zijn op fraudemeldingen, eigen waarneming van gedragingen of gegevens uit overige bronnen. Het internetonderzoek wordt ingezet als er een reëel vermoeden van misbruik is, in de vorm van objectiveerbare feiten die aanleiding geven het internetonderzoek toe te passen. Deze afweging wordt in elk individueel, concreet geval gemaakt en verantwoord in het onderzoeksdossier.

Toets proportionaliteit:

Hierbij wordt getoetst of het middel 'internet onderzoek' proportioneel is. Staat het besluit om via internet informatie te vergaren in verhouding tot de ernst van het misbruik en het belang van de controle op de naleving van de wettelijke regels? Hierbij wordt o.a. rekening gehouden met de verwachting van de betrokkene; of hij/zij zich op internet in een strikt privédoel bevindt bv een social media site of een datingsite. Er vindt geen uitlokking plaats en de onderzoeker benadert de uitkeringsgerechtigde niet onder een valse naam of hoedanigheid.

Stap 3 Onderzoek gebaseerd op twijfel over:

- de identiteit van de belanghebbende;
- de leefvorm;
- de woonsituatie;
- het inkomen;
- het vermogen;
- de inzet van de belanghebbende naar arbeidstoeleiding.

Internet onderzoek vindt doelgericht plaats en heeft betrekking op bovenstaande 6 terreinen. Het gaat om informatie die noodzakelijk is om het recht op en de hoogte van de uitkering vast te stellen. Het internet onderzoek beperkt zich dus tot de hier vermelde terreinen.

Stap 4 Toestemming leidinggevende teneinde internetonderzoek te starten:

d.d. .... (wordt opgenomen in dossier)

Stap 5 Vaststellen identiteit van belanghebbende

Gegevens belanghebbende(n) .....
naam, alias, adres .....
06-nrs, e-mailadressen .....
vast staat dat informatie betrekking heeft op uitkeringsgerechtigde, dat blijkt uit ....

De onderzoeker beschrijft in het dossier welke maatregelen hij heeft genomen om de juistheid van de gegevens te onderzoeken.

Stap 6 Zoekstrategie

*Herkomst van de informatie
Het onderzoek vindt plaats in voor iedereen rechtstreeks toegankelijke openbare bronnen. In het onderzoeksdossier wordt vastgelegd uit welke bron de informatie afkomstig is en er wordt een kopie gemaakt (bewijs) van de informatie die voor het vaststellen van het recht op uitkering relevant is.
De duur van de waarnemingen op internet is incidenteel en kortstondig en wordt, afhankelijk van de feiten, binnen een vooraf afgebakende periode uitgevoerd en kan binnen die periode eventueel herhaald worden (proportionaliteit); De duur van de waarneming en de periode waarin dit plaats vindt is zo kort mogelijk, afhankelijk van de feiten 3 tot maximaal 6 weken.*

Welke zoekwoorden ingevoerd ....., ..., ..., ..., ...

- Herkomst van de informatie (uit welke internet bronnen):
- a. zoekmachines, zoek op naam cliënt en onder eigen naam/functie/organisatie zoeken op advertentie sites
Google 06nr. en emailadres zoeken
  - b. Door gemeente zelf ingesteld Twitter- en Facebook account waar betrokkene op reageert .....
  - c. niet door belanghebbende afgeschermd bronnen:
    - professionele sites; LinkedIn/.....
    - advertentiesites Marktplaats/Funda/.....
    - Facebook/.....
    - Myspace/Schoolbank/.....
    - Twitter
    - overig
  - d. Inloggen op door betrokkene afgeschermd omgeving onder eigen naam/functie en doel door middel van account aanmaken.

Informatie die bij het onderzoek ter kennis komt van de onderzoeks-ambtenaar maar niet relevant is voor de vaststelling van het recht op uitkering, wordt genegeerd en niet in het dossier opgenomen. Alle informatie die niet ter zake dienend is wordt direct vernietigd.

Stap 7 Informatieplicht

Mededeling aan belanghebbende dat internet onderzoek heeft plaats gevonden (binnen drie maanden na afronding van het onderzoek):
d.d. .... mondeling/schriftelijk

door ..... + kopie brief verzonden

Stap 8 Vernietigen van onderzoeksgegevens

Als geen misbruik of fraude is gebleken: drie maanden na afronding onderzoek.

Bijlage II Dossiersamenvatting afsluiting onderzoek

(bewaartermijn 20 jaar. Deze termijn hangt samen met het recht op inzage van de betrokkene, de verplichte bewaartermijnen o.g.v. de Archiefwet en de termijn van terugvordering.)

dossiernr .....
datum .....
functionaris ..... (eventueel nr. vermelden)

dossiernr/aanvraagnr. .....
naam + bsn .....
betreft Wwb/loaz/loaw/low/bijzondere bijstand e.d.

A internet onderzoek

duur van het onderzoek .....
periode van..... tot ..... 20..
aantal raadplegingen .....
bewijstukken .....

B beslissing

wel/geen misbruik geconstateerd .....
maatregel boete/intrekken/terugvordering,/over periode .....

C veilige zoekstrategie

- in overleg met beveiligingsfunctionaris ..... (naam)
- beveiligde verbinding nl .....
- niet traceerbaar nl .....

Als de handhaver onbeschermd het internet op gaat, brengt dat allerlei risico's met zich mee. Niet alleen de uitkeringsgerechtigde laat sporen na, ook de ambtenaar die zoekacties uitvoert laat zijn zoekgeschiedenis achter als hij onbeschermd het internet op gaat. Voorafgaand aan het internet onderzoek wordt overlegd over de wijze waarop internet onderzoek plaats vindt met een daartoe bevoegde functionaris van de gemeente. Daarbij worden de technische middelen vastgesteld die gebruikt worden. De werkwijze past binnen het algemene beveiligingsbeleid van de gemeente en is opgenomen in werkprocessen en procedures.